

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Atbalsts disleksijas riskam pakļautiem
bērniem pārejas periodā no
pirmsskolas uz sākumskolu**
(No 2019-1-LV01-KA201-060355)

**PEDAGOĢISKĀ IETVARA METODISKĀ
ATSKAITE**

RĒZEKNES TEHNOLOĢIJU AKADĒMIJA

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

SATURS

Ievads

1. Pētījumi par disleksijas praksi citās Eiropas valstīs	5
1.1. Polija	6
1.2. Apvienotā Karaliste	8
1.3. Austrija	12
1.4. Ungārija	14
1.5. Dānija	15
2. Partnervalstu iepriekš izstrādātie projekti	17
2.1. Spānija	17
2.2. Bulgārija	18
2.3. Grieķija	21
2.4. Latvija	23
2.5. Turcija	25
2.6. Portugāle	26
3. Priekšnoteikumi sekmīgai skolas gaitu uzsākšanai	30
4. Disleksijas situācijas apkopojums projekta dalībvalstīs	38
5. Literatūras un avotu apkopojums	47

IEVADS

Pirmais skolas uzdevums ir palīdzēt bērnam izkopt tādas prasmes kā: iemācīties lasīt, rakstīt un veikt aritmētiskas darbības. Tas izklausās viegli, ņemot vērā, ka miljoniem bērnu visā pasaulē jau simtiem gadu ir iemācīti to darīt. Bet patiesībā šis uzdevums ir ļoti sarežģīts. Lai iemācītos lasīt, rakstīt, risināt matemātiku, katram bērnam ir jāiziet virknei secīgu darbību; katrā posmā iegūt jaunu prasmi, kas viņam / viņai palīdzētu sasniegt galveno mērķi, kas saistīts ne tikai ar burtu, vārdu, ciparu formālu atpazīšanu, bet arī ar spēju saprast, izmantot, saglabāt un interpretēt informāciju.

Ja bērnam ir bagāts vārdu krājums, un viņš var labi izteikties mutiski, tas nenozīmē, ka bērns dabiski un viegli iemācīsies lasīt un / vai rakstīt. Ja bērns var saskaitīt no 1 līdz 10, līdz 20, vai pat vairāk, tas nenozīmē, ka viņš viegli iemācīsies saskaitīšanu un atņemšanu vai risinās teksta uzdevumus. Lai veiktu akadēmiskos uzdevumus, ir nepieciešama visu garīgo procesu saskaņotība skolas vidē, kur pieprasījums un stresa līmenis ir daudz lielāks nekā pirmsskolas periodā. Turklāt mums jāņem vērā bērna emocionālais stāvoklis, viņa briedums un gatavība rīkoties pilnīgi jaunā situācijā.

Protams, visi vecāki ir mazliet nervozi, kad viņiem pirmo reizi jāsauc bērns uz skolu; viņi apšaubā sevi, vai bērns ir gatavs pielāgoties jaunajiem apstākļiem, vai viņš spēs sadraudzēties, vai viņš spēs izteikt skolotājam savas vajadzības, vai viņš pārcietīs stresu utt. Bet, runājot par īpašām prasmēm un zināšanām, kas bērnam būtu jāattīsta, daudzi vecāki ir pārsteigti par to, cik daudz viņu bērnam ir jāzina pirms skolas uzsākšanas. Katrs skolotājs teiktu, ka pirmais gads skolā ir ļoti svarīgs bērniem, un tiem, kuri ir labi sagatavojušies, ir daudz lielākas iespējas iejusties un gūt panākumus skolā, dodot viņiem nozīmīgu sākuma punktu vēlākiem gadiem.

Lielākajā daļā valstu bērni sāk skolas gaitas, kad viņiem ir 6–7 gadi. Bet bērna spēju un prasmju attīstība ir ļoti individuāla un bērniem tā atšķiras (nereti - diezgan ievērojami). Lai novērtētu bērna gatavību sākt skolu, gandrīz katrā valstī tiek ieviesti

īpaši novērtēšanas rīki. Pat, ja šiem rīkiem ir dažādi nosaukumi, tad vērtējamās zināšanas un prasmes ir diezgan vienādas: motorikas prasmes, uzmanība, atmiņa, izziņas prasmes, runas attīstība, matemātiskā izpratne, utt. Gatavība skolai tiek novērtēta no medicīniskā, psiholoģiskā, pedagoģiskā un sociālā viedokļa. Novērtējums atspoguļo bērna spēju aktīvi iesaistīties izglītības procesā, tikt galā ar psiho emocionālo spiedienu, adekvāti atbildēt uz jaunās situācijas prasībām bez negatīvas ietekmes uz viņa personīgo attīstību, veselību un / vai uzvedību. Citiem vārdiem sakot, katra bērna gatavība skolai nozīmē noteiktu viņa fiziskās, psiholoģiskās, izziņas un sociālās attīstības līmeni.

Tikai laba visu iepriekšminēto nepieciešamo prasmju attīstība var nodrošināt bērna vienmērīgu pāreju no pirmsskolas uz “lielo” skolu.

1. PĒTĪJUMI PAR DISLEKSIAJAS PRAKSI CITĀS EIROPAS VALSTĪS

Saskaņā ar pamatotiem zinātniskiem aprēķiniem Eiropas pilsoņu grupa ar disleksiju un specifiskām mācīšanās atšķirībām aptver 5 līdz 12 procentus iedzīvotāju, kuri dzīvo pasaulē, kas lielākoties nav viņiem "draudzīga". Disleksija ir visizplatītākā īpašā mācīšanās atšķirība, kas apgrūtina lasīšanas, pareizrakstības un rakstīšanas prasmju un citu ar komunikāciju saistītu kultūras spēju apgūšanu un izmantošanu. Citējot akadēmiskās aptaujas, citas mācīšanās atšķirības kā disfāzija, diskalkulija, dispraksija un uzmanības deficīta traucējumi parasti līdz pastāv disleksijai. Tas pats cilvēks var akumulēt dažas no šīm atšķirībām, disleksiju saistot ar disfāziju, dispraksiju, diskalkuliju vai uzmanības deficītu.

=To atšķirību līdzāspastāvēšana ir acīmredzama:

- 20–40% cilvēku ar disleksiju ir arī diskalkulija
- 20–55% cilvēku ar attīstības traucējumiem ir disleksiski cilvēki.
- 10-20% cilvēku ar disleksiju ir ģeneralizēta trauksme.
- 2-14% cilvēku ar disleksiju slimo ar depresiju
- 8-18% cilvēku ar disleksiju ir uzmanības deficīta un / vai hiperaktivitātes traucējumi

Ar disleksiju saistītos jautājumos visā Eiropā ir liela dažādība. Dažādās valstīs tiek pieņemtas atšķirīgas definīcijas, tām ir atšķirīgas normas attiecībā uz diagnozi un atšķirīgi noteikumi par atbalsta pasākumiem disleksiskiem skolēniem un studentiem.

Ir zināms un dokumentēts, ka lasīšanas un rakstīšanas spējas ir viens no vissvarīgākajiem priekšnoteikumiem mūsu sabiedrībā individuālai kultūras, sociālajai un ekonomiskajai attīstībai un panākumiem. Turklāt visā Eiropā valodu daudzveidībai un daudzvalodu prasībām, sociāli kulturālajai situācijai, kā arī izglītības iespējām ir būtiska ietekme uz grūtību izpausmēm un dzīves iespējām bērniem, pusaudžiem un pieaugušajiem ar šīm visām atšķirībām (diskalkulija, disgrāfija, u.c.).

Ja nav pietiekamu zināšanu šajā jomā, neveiksmes skolā, nodarbinātībā, vispārējie komunikācijas traucējumi un sociālā segregācija ir bieži sastopami draudi ar plaši zināmām sekām skarto personu, viņu ģimenes locekļu un sabiedrības dzīvē.

Ir panākts ievērojams progress procedūrās, kas ļauj agrāk identificēt disleksiju, noteikt, kura iejaukšanās ir vislabākā, un pēc tam ieviest atbilstošu atbalstu cilvēkiem ar disleksiju skolās, kā arī darbavietā.

Neskatoties uz to, disleksija rada bažas un izaicinājumus miljoniem bērnu un pieaugušo visā Eiropā.

1.1. Polija

Tā kā disleksijas simptomi galvenokārt izpaužas kā lasīšanas un pareizrakstības prasmju trūkums, disleksiju var diagnosticēt tikai pēc tam, kad bērni ir saņēmuši atbilstošas rakstpratības instrukcijas. Tomēr līdz tam laikam viņu akadēmiskās kļūmes, visticamāk, būtu palielinājušās (M. Bogdanowicz, 2005), ja netiktu stimulēta ierobežota kapacitāte un attīstības atbalsts, kas sekotu pēc problēmas agrīnas atzīšanas. Tomēr psihomotorās attīstības trūkumus, kas var paredzēt īpašas grūtības lasīt un rakstīt, var novērot jau zīdaiņiem, maziem bērniem un pirmsskolas vecuma bērniem. Termins: disleksijas risks attiecas arī uz studentiem uzņemšanas gadā un 1. gadā, kuriem ir agrīnas mācīšanās grūtības (M. Bogdanowicz, 2005). Pēc Brzezińska (2004a) teiktā, bērnam ar disleksijas risku ir raksturīgs vidējs IQ un specifiski kognitīvie traucējumi, kas ir pamatā lasīšanas prasmei. Simptomi ir: slikta mobilitāte, pašpalīdzības grūtības, aizkavēta lateralizācija un orientācija ķermeņa un telpas ietvaros, grūtības ar: zīmēšanu, elementu diferencēšanu un to sajaukšanu kopumā, prepozicionālu frāžu lietošanu, atmiņu, laika vadību, mācīšanos lasīt un rakstīt, izrunu (M. Bogdanowicz, 2014; Krasowicz-Kupis, 2006; Rudzińska-Rogoża & Sinica, 2005). Pie riska faktoriem pieder arī: sarežģīta grūtniecība un dzemdības (M. Bogdanowicz, 2014) un ģimenes risks (Hallgren, 1950; Pennington & Olson, 2004),

kas ir 50% ($\pm$ 11%) lasīšanas problēmu risks (Fisher & Smith, 2001). Cilvēka gēnu nomenklatūras komiteja līdz šim ir identificējusi 9 jutības punktus: DYX1, 15q21; DYX2, 6p21; DYX3, 2p16 – p15; DYX4, 6q13 – q16; DYX5, 3p12 – q12; DYX6, 18p11; DYX7, 11p15; DYX8, 1p34 – p36; un DYX9, Xp27 (Williams & O'Donovan, 2006). Wysocka, Lipowska un Kilikowska (2010) ziņo, ka DYX1C1, KIAA0319, DCDC2 un ROBO1 gēni ir saistīti ar disleksiju. "

"Testa akumulators, kas diagnosticē 5- 6 gadus vecu bērnu psihomotorisko attīstību (5 / 6S akumulators) (M. Bogdanowicz, Kalka, Sajewicz-Radtke, & Radtke, 2010). Šajā pētījumā mēs izmantojām atlasītos testus, kurās apskatīti: orientēšanās telpiskajās attiecībās (3. uzdevums); valodu prasmes: skaņu dzēšana (11. uzdevums); smalkā motorika: robežu zīmēšana (8. uzdevums), savienojuma punkti (10. uzdevums), vītnīšu (kas sastāv no dažādiem objektiem) vīšana (13. uzdevums). Mēs nolēmām izmantot šo rīku, jo mūsu 1. gada dalībnieku vecuma diapazons bija diezgan plašs, ņemot vērā izmaiņas izglītības sistēmā: 1. gada skolēni dzimuši 2007. gadā (obligāti jāuzsāk skola) un 2008. gadā (pamatojoties uz vecāku lēmumu). Nākamais pieejamais testa akumulators tika paredzēts 8 gadus veciem bērniem, kuri ir saņēmuši formālu lasītprasmes apmācību. Tādēļ šie uzdevumi mūsu grupai būtu pārāk sarežģīti, jo īpaši tāpēc, ka mēs koncentrējamies uz bērniem, kuri piedzīvo grūtības.

"Terminu“ disleksijas risks ”Polijā ieviesa Bogdanowicz (2011b) 1990-to gadu sākumā. Tas nozīmē palielinātu varbūtību, ka šie traucējumi rodas vēlāk skolas laikā. Disleksijas riska simptomi izpaužas galvenokārt ar valodu saistītajās prasmēs un vēlāk rakstpratībā, un tie izraisa psiho motoriskas attīstības disharmoniju. Saskaņā ar pašreizējiem Izglītības ministrijas noteikumiem disleksija ir traucējumi, kas diagnosticēti ne ātrāk kā pēc pamatskolas trešās klases. Tomēr disleksijas risku var noteikt, un tas pat būtu jāidentificē agrāk - pirms formālās izglītības sākuma, īpaši pirms skolēns apgūst lasīšanas prasmes (Bogdanowicz, 2014).

Mūsdienās Polijā ir virkne modernu, uzticamu, normalizētu, standartizētu skrīninga instrumentu / testu. Identifikācija notiek psiholoģiski izglītojošās klīnikās. Problēma - tā nav obligāta (tā ir atkarīga no bērnu vecākiem / likumīgajiem aprūpētājiem), tāpēc daži bērni netiek diagnosticēti vai arī tas tiek darīts pārāk vēlu (lielākoties tāpēc, ka vecāki negrib saviem bērniem jau uzlikt "zīmogu", tādējādi parādot sabiedrībai, ka bērnam ir problēmas). Dažreiz bērniem disleksija tiek diagnosticēta, bet viņu vecāki / likumīgie aprūpētāji nevēlas dalīties ar šo informāciju ar skolotājiem.

1.2. Apvienotā Karaliste

Doktore Pringla Morgana publicēja pirmo rakstu par disleksiju Lielbritānijas medicīnas žurnālā 1896. gadā. Tolaik disleksiju sauca par “iedzimtu vārdu aklumu”.

Pasaules vājredzīgo un aklo centrs tika izveidots Londonā, 1965. gadā. Šī bija pirmā nodibinātā disleksijas asociācija valstī. Helēnas Arkelas disleksijas centrs tika izveidots 1971. gadā Londonas dienvidrietumos, un 1972. gadā tam sekoja Disleksijas institūts un Britu disleksijas asociācija (BDA).

Ir vairākas atšķirīgas disleksijas definīcijas un apraksti, kas var būt dažādi piemēroti noteiktiem kontekstiem vai mērķiem. Sera Džima Roza ziņojumā par “Disleksijas un rakstītprasmes grūtību apkarošanu un mācīšanu bērniem un jauniešiem” 2009. gadā tika sniegts šāds BDA valdes pieņemts disleksijas apraksts:

Disleksija ir mācīšanās grūtības, kas galvenokārt ietekmē prasmes, kas saistītas ar precīzu un tekošu vārdu lasīšanu un pareizrakstību. Raksturīgās disleksijas pazīmes ir fonoloģiskās izpratnes, verbālās atmiņas un verbālās apstrādes grūtības. Disleksija notiek visā intelektuālo spēju diapazonā. Vislabāk to uzskatīt par turpinājumu, nevis par atsevišķu kategoriju, un tai nav definēts noslēguma punkts. Vienlaicīgi radušās grūtības var saskatīt valodas, motorās koordinācijas, garīgās aprēķināšanas,

koncentrēšanās un personiskās organizācijas aspektos, taču tās pašas par sevi nav disleksijas pazīmes. Labu norādi par disleksisko grūtību nopietnību un pastāvīgumu var iegūt, pārbaudot, kā indivīds reaģē vai ir reaģējis uz pamatotu iejaukšanos.

Papildus šīm īpašībām BDA atzīst vizuālās un dzirdes apstrādes grūtības, kuras var izjust daži indivīdi ar disleksiju, un norāda, ka lasītāji, kuriem ir disleksija, var parādīt spēju un grūtību apvienojumu, kas ietekmē mācību procesu. Dažiem ir arī stiprās puses citās jomās, piemēram, problēmu risināšana, radošās prasmes, interaktīvās prasmes un mutvārdu prasmes.

Novērtējums dažādām grupām tiek diferencēts šādi:

- **Bērni:** Ja bērnam ir nodrošināts papildu atbalsts, bet tas nav pietiekams, lai apmierinātu viņa vajadzības, skola vai vecāki var lūgt vietējo (izglītības) iestādi likumā noteiktajam novērtējumam. Ja LEA / LA nolemj, ka likumā noteiktais novērtējums nav nepieciešams, viņiem ir pienākums rakstīt vēstuli, paskaidrojot iemeslus un norādot noteikumu, kas, viņuprāt, atbilstu bērna vajadzībām. Vecāki var šādu lēmumu pārsūdzēt Speciālo izglītības vajadzību (SEN) tiesā. Daži vecāki nolemj maksāt par viņu bērna neatkarīgu novērtēšanu.

- **Tālākizglītības un augstākās izglītības studenti:** Tālākizglītības studenti var iegūt novērtējumu Mācību atbalsta nodaļā. Tas ir bez maksas, taču gaidīšana uz novērtējumu var būt garš process. Augstākajā izglītībā dažas universitātes var piedāvāt finansējumu vērtēšanai, bet tas būtu tad, kad students jau ir uzsācis kursu, un tas nozīmētu, ka invaliditātes pabalsta saņemšana tiktu kavēta. Studentiem, kuriem ir piedāvāta vieta universitātē, būtu jānodrošina, ka viņiem ir sagatavots novērtējuma ziņojums pēc 16 gadu vecuma, kuru veic izglītības psihologs vai speciālais pedagogs ar praktizējošu sertifikātu studentu novērtēšanai augstākajā izglītībā. Vērtētājiem ik pēc 3 gadiem ir jāatjauno savs sertifikāts. Ziņojumos jāiekļauj ieteikumi par pārbaudījumiem un eksāmeniem.

Ir diezgan stingras vadlīnijas par testu formātu un izvēli, kas jāizmanto, lai novērtētu studentu invaliditātes pabalsta piešķiršanai, iegūstot augstāko izglītību. Lai iegūtu papildinformāciju, skatiet darba grupas vadlīnijas, kurās sniegts to testu saraksts, kuri tiek uzskatīti par piemērotiem, kā arī vadlīnijas, kā novērtēt studentus, kuriem angļu valoda ir papildu valoda. Vadlīnijas ir pieejamas šeit: www.sasc.org.uk/SASCDocuments/SpLD_Working_Group_2005-DfES_Guidelines.pdf.

Runājot par pašiem ziņojumiem, pamatskolas pārskatos, iespējams, būs sīkāka informācija par fonoloģiskās izpratnes pārbaudi, jo būs jāplāno mācību pasākumi. Ciktāl tas attiecas uz vērtēšanas instrumentiem, bērna novērtēšana parasti ilgst 2–3 stundas, un tajā ietilpst dažādi testi, kas sniedz pilnīgu priekšstatu par bērna stiprajām un vājajām pusēm. Parasti tie ietver spēju pārbaudi (verbālu un neverbālu spriešanu), fonoloģiskās izpratnes, atmiņas un apstrādes ātruma testus, kā arī lasīšanas, pareizrakstības, rakstīšanas ātruma, izpratnes un matemātikas testus. Vērtētājam jāprot izskaidrot galvenos secinājumus novērtējuma beigās, kā arī jāuzraksta pilns ziņojums, kurā sīki aprakstīti visi rezultāti.

Daži no testēšanas materiālu piemēriem ir šādi:

- WRAT4 viena vārda lasīšana, viena vārda pareizrakstība un teikuma izpratne (plaša diapazona sasniegumu pārbaudes tests Nr. 4 (2006), Wide Range Inc.) (izmanto bērniem un pieaugušajiem)
  - Bez-nozīmes vārdu atšifrēšanas tests, Turner (2003) (lietots bērniem un pieaugušajiem)
  - Britu attēlu leksikas skala (BPVSIII) (2009) GL Assessment Ltd) (uztverošās leksikas pārbaude) (lieto bērniem)
  - Jorkas lasījuma izpratnes novērtējums (YARC) (2009) GL novērtējums (lietots bērniem)

- Visaptverošs fonoloģiskās apstrādes tests (CTOPP) (1999) PRO-ED Inc.) (izmanto bērniem un pieaugušajiem, bet maksimālais pieļaujamais līmenis ir 24-11, tāpēc tas ir kvalitatīvi jāizmanto vecākiem pieaugušajiem).

- Plaša diapazona intelekta tests (WRIT) (2000) Psychological Assessment Resources, Inc.) (verbālās un neverbālās spriešanas testi) (izmanto bērniem un pieaugušajiem).

Ciktāl tas attiecas uz likumdošanu, disleksija pirmo reizi tika atzīta 1970. gada likumā par hroniski slimiem un invalīdiem. 1993. gada Izglītības likumā tā tika definēta kā īpaša izglītības vajadzība. 2010. gada Likuma par līdztiesību mērķis ir aizsargāt cilvēkus ar invaliditāti un novērst invaliditātes diskrimināciju. Tas nodrošina likumīgas tiesības invalīdiem dažādās jomās, ieskaitot izglītību. Pastāv arī SEN Prakses kodekss (2002), kas nosaka, ka skolām jāsniedz atbilstošs atbalsts, lai visi bērni saņemtu iekļaujošu izglītību. Tas vecākiem ir pieejams kopsavilkuma formā (“Speciālās izglītības vajadzības - rokasgrāmata vecākiem un aprūpētājiem”), un tajā ir sniegta informācija par palīdzību, kura paredzēta bērnam ar īpašām izglītības vajadzībām, un kā tā ir pieejama.

Disleksijas skolēni var saņemt īpašu piekļuvi eksāmeniem. Tie atšķiras no skolēna uz skolēnu, bet var ietvert vienu vai vairākus no šādiem gadījumiem: papildlaiks, lasītājs, pārrakstītājs (ja skolēns diktē), stenogramma (kur skolēna darbs tiek kopēts un laboti nesalasāmi vārdi), ierakstīti jautājumi (audio), programmatūras lietošana, datora lietošana, krāsaini pārklājumi. Daži no šiem pielāgojumiem jāpiesaka kursa sākumā, turpretī citus var izlemt personāls (jābūt pieejamiem apstiprinošiem pierādījumiem). Katram atvieglojumam ir īpaši kritēriji. Piemēram, skolēnam būs atļauts izmantot tekstastrādi tikai tad, ja tas ir kā viņš parasti veic savus darbus.

1.3. Austrija

Terminu “Legasthenie” = disleksija vācu valodā reti lieto. Lielākā daļa cilvēku lieto terminu “LRS”. Bet ikdienas valodā šāda lietošana bieži ir neprecīza, jo daži LRS uzskata par nepilnīgiem sasniegumiem, citi - par lasīšanas vājumu, pareizrakstības vājumu vai abiem. Tehniski pareizs disleksijas termins ir pareizrakstības traucējumi = **LRS = Lese- und Rechtschreibstörung**.

Daļējās aktivitātes ir garīgās attīstības pamatā. Traucējumi šajās zonās var izraisīt gan motoriskās attīstības anomālijas, gan valodas novirzes, gan plašākā nozīmē - tādas skolas mācību grūtības kā disleksija vai diskalkulija. Šīs ir grūtības, kurās normālais iemaņu apgūšanas modelis tiek traucēts agrīnā attīstības posmā. Tomēr grūtības nav jāsaprot ar intelekta trūkumu. Grūtības arī nav iegūtas smadzeņu traumas vai slimības rezultātā.

Uzmanību: terminu LRS bieži lieto arī, lai aprakstītu “Lese- und Rechtschreib**Schwäche**” = lasītprasmes grūtības. Šajā gadījumā pietiek ar parastām apmācības sesijām, jo lasītprasmes grūtībām ir citi cēloņi (piemēram, nekvalitatīva izglītība, ģimenes krīzes vai nepareizas mācīšanās metodes), salīdzinot ar lasīšanas-pareizrakstības traucējumiem.

Atšķirīgās pētniecības disciplīnu perspektīvas noveda pie tā, ka Vācijā un Austrijā tika pievērsta uzmanība disleksijai. Pētījuma rezultāti tiek apspriesti pretrunīgi.

Koncentrēšanās uz medicīnisko perspektīvu (ar ICD-10) pārvērš skolēnus par pacientiem. Tomēr svarīga ir medicīniska diagnoze, kas izslēdz iespējamās dzirdes, redzes, garīgās veselības problēmas. Piešķirot medicīnisku diagnozi “disleksija”, ārstniecības procesam medikamentu nav.

Austrijas likumdošana pat neuzliek sociālās apdrošināšanas sabiedrībām par pienākumu atlīdzināt diagnostikas izmaksas.

Galvenie “ārstēšanas” pasākumi ir pedagoģiska rakstura. Austrijas tiesību akti pievēršas nelabvēlīgo apstākļu kompensēšanai, piemēram, speciāla uzdevumu lapu

noformēšana, rakstisku uzdevumu konvertēšana MP3 formātos, papildlaiks rakstiskos eksāmenos, kalkulatora un formulu izmantošana; aizsardzības pasākumi: piemēram, atbrīvojums no dažām pārbaudes daļām; atbrīvojums no skaļas lasīšanas, piemēram, pie tāfeles, klases priekšā; atšķirīga mutisko un rakstisko atzīmju izvērtēšana, veidojot kopējās atzīmes un pielaišanu kontroldarbiem, neraugoties uz nepietiekamo sniegumu utt.

Austrijas “Noteikumi par mācību sasniegumu vērtēšanu skolā” 16. pantā ir precizēti valodas jautājumi vērtēšanas gadījumā, piemēram, skolēnu rakstiskie eksāmeni. Skatīt arī ministrijas vēstuli 32/2001. Novērtēšanai ir norādīti tādi aspekti kā saturs, izteiksme, runas un rakstīšanas pareizība. Tādējādi rakstīšanas pareizība nevar un nedrīkst būt vienīgais darbības novērtējuma pamats.

Austrijai ir federāla struktūra, tāpēc ir spēkā īpaši papildu izglītības noteikumi (<http://www.schulpsychologie.at/lernen-lernerfolg/lese-rechtschreibschwaeche/regionales>). Šie specifiskie noteikumi galvenokārt ir vērsti uz atbilstoša atbalsta organizēšanu un ieviešanu.

Kopumā ir noteikts, ka disleksijas skolēni var izmantot visas tekstapstrādes programmas, piem., tajās, kurās ir pareizrakstības pārbaudītāji.

Kā jau minēts iepriekš, Austrijas valstis (Lejasaustrija, Augšaustrija, Burgenlande, Štīrija, Karintija, Tirole, Forarlberga, Zalcburga, Vīne) ir ieviesušas īpašus papildu noteikumus. Ir izveidots atbalsta pasākumu tīkls, kas palīdz skolēnam iekļauties skolas organizācijā. Piemērs. Noteikumi skolās **Lejas Austrijā**:

Skolotāju uzdevums ir rūpīgi novērot skolēnu rakstu valodas vai lasīšanas un rakstīšanas kompetenču attīstību. Īpaša uzmanība jāpievērš bērnu ar LRS agrīnai diagnosticēšanai. Ja rodas aizdomas par LRS, skolotāji var pieprasīt LRS mācību konsultanta pedagoģiska rakstura paskaidrojumus un atbilstoša atbalsta plāna izstrādi.

Mācību konsultantiem jābūt ar atbilstošu apmācību, kas iegūta akadēmijā, pedagoģiskajā institūtā, universitātē. Viņu uzdevumi:

- rakstības apguves procesa vājo posmu izvērtējums;
- skolotāju konsultēšana, atbalsta pasākumu ieteikšana;
- vecāku konsultēšana;
- kursu nodrošināšana skolēniem ar disleksiju.

Kursi skolēniem ar disleksiju ir jāuzsāk tūlīt pēc tam, kad to ir noteicis LRS. Kursa ilgums ir elastīgs un ir orientēts uz konkrēto skolēnu vajadzībām. Kursos var piedalīties tikai skolēni ar skaidri noteiktu LRS (piemēram, psihologa dokumentētās pierādījums).

1.4. Ungārija

Termini "disleksija", kas saistās ar lasīšanu, "disgrāfija"- ar pareizrakstību un rakstu valodu, "diskalkulija"- ar matemātiska satura problēmām, tiek attiecināti uz tiem, kam ir problēmas apgūt pamatizglītības posmā paredzētas prasmes. Arī termins-īpašas mācīšanās grūtības- tiek izmantots kā visu šo grūtību kopsavilkuma frāze.

Terminu "disleksijas risks" bērniem lieto līdz 8 gadu vecumam, kad bērnam ir problēmas ar sensoro motoriku un lasītprasmi.

Tiek lēsts, ka Ungārijā 10% skolēnu cieš no īpašām mācīšanās grūtībām (disleksija, disgrāfija, diskalkulija), taču šo skolēnu skaits pakāpeniski palielinās. Tā kā trūkst standartizētu procedūru šo bērnu identificēšanai, precīzāki dati nav pieejami. Ir īpašas klases un skolas bērniem ar īpašām mācīšanās grūtībām. Nopietnākos gadījumos speciālās izglītības skolotāji vai logopēdi veic identificēšanu un terapiju individuāli vai nelielās grupās, lai ārstētu disleksiju un cita veida specifiskas mācīšanās grūtības. Arvien vairāk speciālistu piekrīt, ka disleksija nav slimība, vismaz ne slimība, kuru var izārstēt. Disleksija ir specifisks domāšanas veids, kas ir neizdevīgs dažu spēju un prasmju apgūšanā, it īpaši tām, kas ir būtiskas akadēmiskajos sasniegumos.

Disleksija Ungārijā ir viena no galvenajām neatrisinātajām sabiedrības izglītības problēmām. Pēc visoptimistiskākajiem aprēķiniem 25–30% jauniešu ir zems funkcionālās kompetences līmenis; tas ir, viņi īpaši nesaprot lasītos tekstus.

Nav oficiālas vienošanās, un ir ļoti atšķirīgi, kādā vecumā identifikācija tiek veikta vai vispār atļauta. Sākot no šī gada (2019./2020. G.) oficiāli visiem 6 gadus veciem bērniem ir jāiet skolā, kas nozīmē, ja viņi nav pietiekami nobrieduši, viņiem būs oficiālais eksāmens, lai izlemtu, vai viņi nav sagatavoti skolai.

Ir oficiālas iestādes, kurās logopēdi, speciālo vajadzību pedagogi un psihologi identificē disleksiju, bet agrīna identificēšana notiek bērnudārzos, ja skolotāji tam ir sagatavoti. Teorētiski jānovērtē visi bērni, kas dodas uz skolu.

1.5. Dānija

Ir dažādas programmas bērniem, kuriem ir jebkādu attīstības traucējumu risks. Sākot no paša sākuma:

Jau no paša sākuma tiek novēroti bērni, kas vēl nav dzimuši, kā arī bērni ar neiroloģisku risku. Ir reģistrs, un to kontrolē SLT, psihologs, pediatrs, fizioterapeits, fiziologs, ja nepieciešams. Pēc tam bērnudārzā notiek valodas traucējumu skrīnings.

Ja netiek pamanīts, ka viņam ir valodas grūtības, tad bērns var tikt pakļauts riskam skolas gatavības pārbaudes laikā (sākot no februāra). Starp citiem ekspertiem šajās skrīninga sesijās piedalās arī SLT. Lasīšanas prasmēm tiek izmantots standartizēts tests. Ja bērns neiztur pārbaudījumu, viņš / viņa neieies skolā vēl vienu gadu un viņam var nozīmēt terapiju.

Sistēma ir diezgan laba, taču nav pietiekami daudz ekspertu, un dažreiz ir grūti saņemt terapiju, ja bērns nedzīvo lielākā pilsētā.

Skolas gatavības pārbaude ietver dažādas jomas, piemēram, smalkās motorikas (krāsošana / griešana / zīmēšana utt.) pārbaudi, zināšanas par krāsām, nedēļas dienas, gadalaiki, skaitīšana, lietu grupēšana, burtu atpazīšana utt.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Vēl viens tests ir PredČip tests - pirms-lasīšanas un pirms- rakstīšanas pārbaude. Tas ir standartizēts tests, kuru var veikt tikai SLT un kas ietver: zilbju izpratni, fonēmisko apziņu, izpratni par atskaņām, stāstīšanas spējas (valodas mikro un makro struktūra diskurss), valodas produktivitātes mērīšana, vizuāli- motorā koordinācija, vairāki darba atmiņas uzdevumi. Tas ir skrīnings, nevis diagnostikas tests. Tests pieejams šeit:

<https://www.nakladaslap.com/pds/pregled/b558e590c715b4612b047725112898f5a>

2. IEPRIEKŠĒJĀ PARTNERVALSTU PROJEKTU KOPSAVILKUMS

Partnervalstīs tika un arvien tiek izstrādāti un realizēti projekti, kas ir saistīti ar lasītprasmi un dažādiem jautājumiem un problēmām, kas ar to ir saistīti. Šajā nodaļā tiks apskatīti katras projekta partnervalsts īstenotie projekti.

2.1. Spānija

LEEDUCA PROJEKTS - Tā ir programma, kas balstīta uz zinātniskiem pētījumiem, fonoloģiskās izpratnes un citu mutvārdu prasmju novēršanu un stimulēšanu pamatizglītības un vidējās izglītības posmā.

* Leeduca mērķi ir:

- Izstrādāt pastāvīgu zinātnisko pētījumu programmu lasīšanas apguvei un adaptēt iegūto materiālu sabiedrībā.

- Veicināt apmācību programmas ieviešanu, lai novērstu lasīšanas grūtības.

- Lai diagnosticētu lasīšanas grūtības, laicīgi (jau agrīna vecumā) diagnosticēt problēmas.

- novērst lasītprasmes grūtības.

- Kompensēt nevienlīdzību konkrētajā vidē

* Izmantošanas iespējas: Mums ir dota pieeja piekļuvei visiem materiāliem un resursiem, kas izveidoti darbam klasē ar pirmsskolas un sākumskolas klašu skolēniem. "Moodle", kas atrodas vietnē <http://cefire.edu.gva.es/course/view.php?id=18568>, sniedz idejas par dažādiem veidiem, kā novērst disleksiju.

PRODYSLEX - Lai izprastu, kā un kādā veidā mums jārikojas, ir svarīgi izprast disleksijas pazīmes. Projekta ietvaros ir izstrādāti protokoli. Tos izstrādāja profesionāļu komanda sadarbībā ar Disfam un UIB, kā arī ar Inovāciju un skolotāju apmācības ģenerāldirektorāta profesoru un profesionāļu atbalstu. Jūs atradīsiet

diagnosticēšanas un izpildes protokolus zīdaiņu disleksijai, pamatizglītības posmam (pirmajam, otrajam un trešajam ciklam), vidējās izglītības posmam (pirmais cikls, otrais cikls un trešais cikls) un arod mācībai (vidējā un augstākā pakāpē).

* **Izmantošanas iespējas:** Šajās tīmekļa lapās mums ir pieejami dažādi disleksijas diagnosticēšanas protokoli pirmsskolas un sākumskolas izglītībā.

<https://integratek.es/blog/2013/03/04/prodislex/>

<https://integratek.es/wp-content/uploads/2013/03/primaria1.pdf>

Pēc mūsu domām vairums no tiem ir tik vispārīgi un nesniedz skolēnam individuālu vērtējumu. Apsverot to, varētu būt interesanti novērot dažādus aspektus, kurus viņi ņem vērā, iepriekš saņemot brīdinājumu par disleksiju.

TECLE LASIŠANAS EFEKTIVITĀTES TESTS - Šo projektu šobrīd veic Mursijas universitātes pētniecības grupa, kurā strādā Carrillo, Sánchez un Miranda, sadarbojoties ar Briseles Brīvās universitātes profesoru Jesús Alegría. Ir izveidots DIS-ESP, novērtēšanas rīks, kas ļauj atklāt specifiskas lasīšanas grūtības un spēt noteikt disleksiju. Šis rīks ir sadalīts trīs daļās, kuras jāpiemēro secīgi.

* **Izmantošanas iespējas:** Izstrādātais projekts nav parādījis “dzīvotspējīgus” rezultātus. Pētījumi ir ļoti svarīgi mūsu projekta struktūrai Spānijā.
<https://www.ladislexia.net/bateria-dis-esp/>

2.2. Bulgārija

CALLDYSC (2006-2008) - Tika izveidots spēļu komplekts mobilajām ierīcēm, lai palīdzētu disleksijas skolēniem vieglāk un interesantāk apgūt angļu valodu.

* **Izmantošanas iespējas:** Lai arī šīs spēles ir vecmodīgas un vairs nav pieejamas tiešsaistē; dažas idejas un vingrinājumu struktūru varētu izmantot klasē, īpaši skolēniem ar grūtībām.

ADYSTRAIN (2006-2008) - 12 rokasgrāmatu komplekts elektroniskā formātā.

EDYSGATE (2006.-2008.) - 175 mācību spēles par disleksiju jauniešiem dažādās valodās. Spēles aptver septiņas jomas, kas attiecas uz uztveres treniņu.

DESSDYS (2009. – 2011.) - Projekta mērķis bija tieši atbalstīt jaunus pieaugušos ar disleksiju e-apmācības veidā, kas pielāgots viņu īpašajām vajadzībām.

DYSLEXIA VETO (2009-2011) - Visi materiāli “Disleksijai draudzīgā kvalitātes marķējuma” standartu ieviešanai ir pieejami dažādās valodās.

* **Izmantošanas iespējas:** Ņemt vērā apsvērumus par disleksijai draudzīgās kvalitātes zīmes standartiem, īpaši attiecībā uz skolotāju sagatavošanu, disleksijai draudzīgiem dokumentiem / materiāliem

CALDYS2 (2010. – 2012.) - Projekta ietvaros ir izveidotas 6 adaptējamās spēļu struktūras. Tās ir ar īpašu saturu. Kopā bija gandrīz 200 spēles, kas atbalsta angļu valodas kā otrās valodas mācīšanu un kuru mērķis ir attīstīt disleksijas skolēnu problemātiskās jomas.

* **Izmantošanas iespējas:** Skolotāju, konsultantu un disleksijas ekspertu iesaistīšana mācību satura veidošanā.

DYSLANG (2012.-2013.) - Šis projekts atbalstīja indivīdus, kuri runā vairākās valodās un kuriem ir disleksija. Dyslang galvenais mērķis bija izstrādāt un ieviest e-apmācības kursus un labākās prakses rokasgrāmatu skolotājiem un vecākiem, lai viņi spētu atbalstīt indivīdus, kas runā vairākas valodās, lai viņiem būtu iespēja papildus apgūt valodu, kas atšķiras no viņa / viņas dzimtās valodas.

DYSVET (2012.–2014.) - Sniedz ticamas zināšanas par disleksiju, kā arī par fizioloģiskajām un izglītības sekām un šķēršļiem, ar kuriem saskaras disleksijas skartie cilvēki, iegūstot izglītību un vēlāk darba tirgū, kā arī par veidiem, kā tos novērst, - Skolotāju un vadītāju aktīvas attieksmes veidošana, kas atbalsta disleksiskus cilvēkus un viņu piekļūvi zināšanām un darba tirgum. Nodrošināt skolotājiem, pasniedzējiem un citiem, kam ir pienākums rūpēties par disleksijas skolēniem, spēju viņus veiksmīgi un efektīvi mācīt un atbalstīt

* **Izmantošanas iespējas:** Moduļi tika izstrādāti dažādos formātos (teksts, audio, u.c.) - ir vienkārši veidi, kā tekstu pārveidot citā formātā un padarīt to disleksiju draudzīgu.

RoboBraille SMART (2013.-2015.) - Projekta pamatā bija RoboBraille (tiešsaistes konvertēšanas programmatūra) izmantošana. Projekta mērķis bija praksē ieviest jaunu metodoloģiju mācību materiālu izstrādei dažādos formātos, kas ir piemērotāki cilvēkiem ar lasīšanas grūtībām (disleksija) un cilvēkiem ar redzes traucējumiem.

* **Izmantošanas iespējas:** Pašu RoboBraille pakalpojumu var izmantot, lai sagatavotu mācību materiālus dažādos formātos.

MoDYS (2014.-2016.) - Tas bija KA2 (pieaugušo izglītības) projekts, kura mērķis bija uzlabot izglītības pakalpojumu mobilitāti un pieejamību pusaudžiem ar disleksiju un citiem specifiskiem mācīšanās traucējumiem vispārējā izglītībā.

INFINITUS (2014.-2016.) - Partneri izstrādāja dažus mācību materiālus, kas tika izmantoti, lai apmācītu skolotāju / pasniedzēju grupu, kā arī dažus jauniešus (14-16 g.v.) ar disleksiju.

Reading with Ease and Fun (Lasīšana viegli un ar prieku) (2015.-2017.) –

Projekta mērķis bija izstrādāt apmācības kursu sākumskolas skolotājiem un atbalsta speciālistiem, kā arī radīt aktivitāšu kopumu, kuru mērķis bija rosināt skolēnu interesi un motivāciju lasīt.

INCLUTECH (2015.-2017.) - Dokumentēt pedagoģijas pamatprincipus, metodes un instrumentus galveno mācību priekšmetu pasniegšanai neredzīgiem, vājredzīgiem un disleksiskiem cilvēkiem, izpētīt praksi specializētās izglītības iestādēs; - apkopot un dokumentēt labo praksi, lai atbalstītu pāreju no segregācijas uz iekļaušanu vispārizglītojošajās un specializētajās izglītības iestādēs; - Izveidot mērogojamu mācību materiālu RoboBraille pakalpojumā, lai atvieglotu alternatīvu datu nesēju automatizētas ražošanas ieviešanu. Visi projekta materiāli ir pieejami vairākās valodās: EN, DM, IT, GR, RO, HU, BG.

DYSTRANS (2016.-2018.) - Projekta mērķis bija pārejas atbalsta komplekta izstrāde, kas ir pārejas kontrolsaraksta, IEP veidnes (-u), rokasgrāmatas skolotājiem un rokasgrāmatas vecākiem apvienojums, kas ne tikai sniedz sīku informāciju par bērna vēsturi un viņa vajadzībām, bet arī sniedz informāciju gan jaunajai skolai, gan vecākiem par to, kā vislabāk atbalstīt bērnu pārejas posmā starp skolām.

* **Izmantošanas iespējas:** - vajadzību analīzes rezultāti;

- Pārejas atbalsta komplekta struktūra;

- informācija no Skolotāju un Vecāku ceļvežiem.

DYS2GO (2018.-2020.) - DYS2GO galvenais mērķis ir mobilo, ļoti motivējošu un stimulējošu mācību spēļu klāsta nodrošināšana rūpīgi izvēlētam prasmju lokam, kas ir svarīgs jauniem disleksiskiem pieaugušajiem. Galvenā uzmanība tiks pievērsta 7 jomām.

* **Izmantošanas iespējas** - iepriekšminētajām jomām ir liela nozīme;

- Spēles būs gatavas testēšanai līdz 2020. gada vidum, tāpēc tās varēs izmantot kā mācību materiālu.

2.3.Grieķija

Lasīšanas traucējumu noteikšana un izpēte bērnudārzā un A (B) klasē, 2007.

gads - Lasīšanas traucējumu noteikšanas un izmeklēšanas pārbaudē ietilpst četras rokasgrāmatas. Pirmā ir testa apraksts, otrā - eksaminētāja rokasgrāmata, trešā ir eksāmena buklets un ceturkā ir materiāls prezentācijai. Mērķis: Rīka mērķis ir palīdzēt diagnosticēt pirmsskolas vecuma bērnu kognitīvi lingvistisko faktoru attīstības līmeni, kas paredz lasītprasmes mācīšanos vēlāk.

Runas un runas traucējumu noteikšana, izmantojot stāstījumu, pirmsskolas vecuma bērniem (Panteliadou & Antoniou, 2007a). - Pārbaudes mērķis: Runa un runas pārbaude ir psihometrisks rīks, kura mērķis ir atklāt un vispārīgi izmeklēt runas traucējumus, kas saistīti ar mācīšanās grūtībām.

Apkopojot testa mērķus, ir:

- a) runas grūtību identificēšana pirmsskolā;
- b) gaidāmās darbības un runas izmaiņu reģistrēšana izstrādes laikā;
- c) turpmākā spēja salīdzināt pirmsskolas vecuma bērnu sniegumu ar šo testu.

Atmiņas traucējumu atklāšana un izmeklēšana bērnudārzā un Pamatskolā (Bezevegis, Economou, Mylonas, 2007). - Atmiņas testā ir iekļauta forma "Apraksts", kas attiecas uz mērķa, teorētiskā pamata, psihoizglītības izmantošanu, mēroga izvēli un testa izmantošanu pētniecībā, "Eksaminētāja rokasgrāmata", kurā ir ievadīšanas un vērtēšanas instrukcijas, "Brošūras". "Pārbaude" divām vecuma grupām, divi balto aleju rāmji un deviņas divkrāsu mikroshēmas.

Mācīšanās un klasificēšanas traucējumu identificēšana un izpēte bērnudārzā un sākumskolā (Economou, et al., 2007b). - Pārbaude sastāv no divām skalām - mācīšanās un kategorizēšanas. Termins mācīšanās nozīmē jaunas informācijas iegūšanu, savukārt kategorizēšana nozīmē spēju uztvert, novērtēt un manipulēt ar saņemto informāciju, tādējādi veicinot skolēnu vārdu krājuma bagātināšanu.

Pirmsskolas un skolas vecuma bērnu psihosociālās pielāgošanās noteikšana, (Hatzichristou, et al., 2007). - Pirmsskolas un skolas vecuma bērnu psihosociālās adaptācijas tests ir novērtēšanas skala, kuras mērķis ir galvenokārt noteikt prasmes vai trūkumus sociālajā un emocionālajā jomā, bet arī saistītus ar bērnu, kuriem ir mācīšanās traucējumi, adaptāciju skolā.

Lasīšanas kļūdu identificēšana 8-15 gadus veciem skolēniem (Panteliadou & Sideridis, 2007.) - Lasīšanas pārbaude (tests-A) sastāv no trim mācību grāmatām: apraksta, eksaminētāja rokasgrāmatas, materiāla prezentācijas un trim eksāmenu skrejlapām. Mērķis: A-testa mērķis ir visaptverošs studentu lasīšanas prasmju novērtējums, sākot ar pamatskolu (3.klase) un vidusskolu, un skolēnu ar nopietnām lasīšanas grūtībām identificēšana obligātajā izglītības posmā.

Automatizēta izmeklēšana (ar specializētas programmatūras izstrādi) specifiskām mācīšanās grūtībām rakstiskas un mutiskas runas veidošanā un

apguvē B'-D' Pamatizglītības posma skolēniem (Scaloubakas & Protopapa, 2007a). - LAMDA programmatūras sistēma ir balstīta uz atbilžu variantiem. Ja novērtēšana nebūtu pilnībā automatizēta, tai būtu vajadzīgi specializēti darbinieki un no otras puses, tiktu izvirzīts subjektivitātes jautājums. Skrīninga testa tika izstrādāti, pamatojoties uz starptautisko literatūru un klīnisko pieredzi.

2.4. Latvija

Iespēju nodrošināšana vecākiem viņu bērnu ar disleksiju atbalstam (2013. – 2015.)- Projekta mērķis bija izglītēt vecākus, lai viņi labāk spētu atbalstīt savus bērnus, kuriem ir disleksija. Projekts koncentrējās uz vairākiem mērķiem - sniegt vecākiem uz pierādījumiem balstītu informāciju par bērniem ar disleksiju, kāda informācija un komunikācija (IKT), pielāgojumi un kompensācija ir efektīva, kā arī tas, kā būt efektīvam sava bērna aizstāvim, risinot dažādas izglītības situācijas.

* **Izmantošanas iespējas:** <http://www.disleksija.lv/data/gramatas/empowering-parents-manual-final.pdf>

CorSer: palīdzības koordinēšana skolēniem ar disleksiju - atbilstoša palīdzība, īstais laiks. (2017.–2019. gads) - CorSer mērķis ir apmainīties ar labo praksi, koordinējot un nodrošinot kvalitatīvus, uz pierādījumiem balstītus pakalpojumus skolēniem ar disleksiju pamatizglītībā un vidējā izglītībā, un uzlabot šo pakalpojumu koordinēšanu - identificēšanu, IKT izmantošanu, atbalstu citos mācību priekšmetos, piemēram, otrā valodas apguvē - starp skolotājiem un arī dažādiem izglītības līmeņiem. Tas viss ir ar mērķi, lai skolēnos, kuriem ir disleksija, attīstītos spēcīga lasītprasme, un, ja to nav iespējams panākt, lai būtu saprotams, kā izmantot tehnisko atbalstu, lai viņi varētu mācīties. Galvenās mērķa grupas ir skolotāji un skolēni.

* **Izmantošanas iespējas:** Prezentācijā ir sniegti padomi un norādes valodas mācīšanai skolēniem, kuriem ir disleksija:

https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/1b555498-5e73-4ba186fee8e19f4afa4a/Dyslexia_Foreign_Lge_Acquisition_090218%20%5BAutom%C4%81tiski%20saglab%C4%81ts%205D.pdf

Uz pierādījumiem balstītas mācību instrukcijas izmantošana:

https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/83d661a7-2350-47c8-8aa0-eab8883d05a5/Reading_instruction_050218.pdf

Izglītības pakalpojumu mobilitāte pusaudžiem ar disleksiju (2014. - 2016.) -

Projekts mēģināja uzlabot izglītības pakalpojumu mobilitāti un pieejamību pusaudžiem ar disleksiju un citiem specifiskiem mācīšanās traucējumiem vispārīzglītojošajā izglītības posmā.

* **Izmantošanas iespējas:** Rokasgrāmata:

<https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/5bce8ce7-77f5-41b6-8d89-8ddd8550be78/Handbook%20of%20laba%20educational%20satbalstīt%20fvai%20adole%20scents%20with%20dyslexial.pdf>

ERASMUS + projekts „Lasīšana viegli un ar prieku - REF”, 2015-1- BG01-KA201-014354 - Projekta mērķis ir uzlabot skolēnu ar disleksiju lasīšanas prasmes un pilnveidot viņu interesi un motivācija lasīt, iesaistot viņus dažādās aktivitātēs, kas uzlabo lasīšanas prasmes, kā arī viņu spēju tālāk attīstīt darbu ar rakstisku informāciju, kā arī skolotāju kompetenču uzlabošanu.

* **Izmantošanas iespējas:** Izmantot iepriekš izstrādātus un ieviestus materiālus par pamatu jaunajiem.

LINKS - logopēdu sadarbība, lai iegūtu jaunas zināšanas un prasmes (2018. – 2019.) - Reaģējot uz problēmām, YMDRAB sadarbībā ar Rumānijas, Lietuvas, Latvijas un Igaunijas logopēdu asociācijām izstrādāja projektu “LINKS – Logopēdisti sadarbojas, lai gūtu jaunas zināšanas un prasmes”. Projekta ideja ir nodrošināt

kvalitatīvas apmācības tiem, kas strādā ar jauniešiem ar komunikācijas problēmām lauku apvidos, lai paaugstinātu viņu profesionālās spējas un uzlabotu sniegto pakalpojumu kvalitāti.

* **Izmantošanas iespējas:** lasīšanas sadaļa, kura ir pieejama:
<http://www.ymdrab.eu/images/links.pdf>

2.5. Turcija

“Saprast un mācīt” 2016.–2018. - Projekts “Saprast un mācīt” ir veidots, pamatojoties uz EUPALT sasniegumiem, un tam ir pievienoti jauni vienkāršoti testi un rokasgrāmata. Lai arī tas nav tik akadēmisks, veicot apjomīgus pētījumus un radot kvalitatīvas anketas, “Saprast un mācīt” ir sasniedzis pieejamāku rezultātu, kas nav paredzēts profesionāļiem saistībā ar bērniem, kuriem ir mācīšanās grūtībām, bet skolotājiem, pedagogiem, vecākiem un skolēniem, kuriem ir saistība ar cilvēkiem, kuri cieš no disleksijas.

“PAR DISLEKSIJU SKOLOTĀJIEM, KURI MĀCA ANĢĻU VALODU” 2016.–2018. - Projekta mērķis bija pastiprināt atbalstu disleksijas skolēniem vispārīzglītojošajā izglītībā, izmantojot svešvalodu skolotāju apmācību par iekļaujošām klases nodarbībām ar disleksijas svešvalodu apguvējiem. Projekts pievērsās nepilnībām angļu valodas jomā -skolotāju apmācība, kurai bieži netiek pievērsta pietiekama uzmanība saistībā ar disleksijas skolēnu īpašajām izglītības vajadzībām.

* **Izmantošanas iespējas:** sadaļa par pieejamiem formātiem

REF - LASĪŠANA VIEGLI UN AR PRIEKU (2015.–2017.) - Projekta “Lasīšana viegli un ar prieku” / REF / mērķis ir izstrādāt apmācības kursu sākumskolas skolotājiem un SEN darbiniekiem, kā arī izveidot aktivitāšu kopumu, kuru mērķis ir palielināt skolēnu interesi un motivāciju lasīt. Projekta laikā izstrādātie materiāli nodrošinās atbilstošas zināšanas un izpratni par lasīšanas procesu un

problēmām, ar kurām bērni var saskarties lasīšanas apguves posmā, kā arī praktisku padomu un vingrinājumu komplektu lasīšanas sākotnējai veidošanai un uzlabošanai katram bērnam atkarībā no viņa individuālajām vajadzībām.

* **Izmantošanas iespējas:** Katru modeļa nodarbību var izmantot atkārtoti vai arī tā var iedvesmot izveidot savas modeļu nodarbības, kas pielāgotas skolēnu vai studentu īpašajām vajadzībām.

2.6. Portugāle

Paula Teles Fonoloģisko programmu metode - Ir metode, kuras pamatā ir zinātnisko pētījumu rezultāti, autora, skolotāja un izglītības psihologa pētījumi un ilga prakse bērnu un jauniešu izglītošanā ar lasīšanas un rakstīšanas traucējumiem.

* **Izmantošanas iespējas:** Pieejamie materiāli ir par maksu.

Distema Method - Dyslexia- Teles- Machado - Tā ir multisensorā, fonētiskā, strukturētā un kumulatīvā mācību un atkārtotas izglītošanas metode lasīšanai un rakstīšanai. Projekts tika sagatavots, pamatojoties uz nesensajiem pētījumiem par disleksiju un Dr. Paula Teles un Leonor Machado kā izglītības psihologu profesionālo pieredzi.

* **Izmantošanas iespējas:** Disleksijas portāls ar zinātniskiem rakstiem, jaunumiem, brīdinājuma zīmēm, bijušām disleksiskām kļūdām.

Es joprojām mācos - Minho universitāte - Šajā panelī atradīsiet informācijas kopumu par vērtēšanas procesu šādās dimensijās:

1. Fonoloģiskā izpratne
2. Burtu identifikācija
3. Zilbju un zilbju sastāvdaļu artikulācija
4. Lasīšanas raitums
5. Teksta plūdums
6. Izpratne

* **Izmantošanas iespējas:** Lai gan šī platforma šobrīd ir deaktivizēta ar datu aizsardzību saistīto problēmu dēļ (ir sagaidāms, ka tas tiks labots), izmantojot vairākas funkcijas, ļauj skolotājiem piemērot, attīstīt un uzraudzīt skolēnu mācīšanos lasīt. Tas arī ļauj skolēniem attīstīt viņu prasmi strādāt patstāvīgi, attālināti. Tiek runāts arī par atgriezenisko saiti, kas ir viens no nozīmīgākajiem aspektiem mācīšanas- mācīšanās procesā.

Tā ir interaktīva izglītības platforma, kuras mērķis ir nodrošināt:

- pārskatu par jautājumiem un problēmām, kas saistītas ar lasīšanas mācīšanās grūtību novērtēšanu un agrīnu iejaukšanos;
- vērtēšanas materiālus un aktivitātes, kas ļauj raksturot iegūšanas modeli un skolēnu grūtības lasīt;
- intervences materiālus un aktivitātes, kas ļauj reaģēt uz skolēnu lasīšanas grūtībām.

Daļai informācijas ir ierobežota pieeja

Valodu zināšanas: Fonoloģiskās izpratnes veidošana (PNEP) - Šajā brošūrā uzsvērts, ka pareiza fonoloģiskās izpratnes attīstība ir atkarīga arī no labāka skolēnu snieguma rakstīšanas un lasīšanas jomā. Vienlaicīgi ar mutvārdu prakses nostiprināšanu gan runas uztverē, gan tās veidošanā, izstrādāto vingrinājumu raksturs ir ārkārtīgi svarīgs.

* **Izmantošanas iespējas:** Kā sākt lasīt un rakstīt? Profesionāļi no dažādām jomām, proti, pētījumiem psiholingvistikā, mācīšanā, pedagogijā, didaktikā, kā arī ar terapiju un rehabilitāciju saistītās veselības jomās, ir novērojuši, ka sekmīga mācīšanās lasīt un rakstīt ir saistīti ar spēju konkrētajā priekšmetā izteikties mutiski. Šeit mēs varam atrast apmācības ar skolēniem / priekšlikumus darbībām, kas var palīdzēt projektam, proti: apmācība par dzirdes diskrimināciju; fonoloģiskās izpratnes apmācības un novērtēšanas grafiks.

Valoda un komunikācija bērnudārzā (PNEP) Valoda un komunikācija bērnudārzā (PNEP) - Izstrādājuši Ins Sim-Sim, Ana Cristina Silva un Clarisse Nunes un koordinējuši Ins Sim Sim, Valoda un komunikācija bērnudārzā formulē teoriju un praksi, iekļaujot integrētā veidā teorētisko un didaktisko informāciju un ieteikumus uzdevumu veikšanai klasē.

* **Izmantošanas iespējas:** Tas pedagogiem sniedz ļoti noderīgus ieteikumus par sarunu dinamikas padziļināšanu bērnudārzā, nodrošinot daudzveidīgu, izaicinošu un saturīgu pieredzi, kas motivē bērnus mijiedarboties un dalīties pieredzē, idejās un sajūtās, un to, kas tiek sagaidīts pirmsskolas izglītības beigās.

Fonoloģiskās izpratnes novērtēšanas pārbaude - Šī rokasgrāmata tika izveidota ar nolūku, lai to izmantotu pirmsskolas pedagogi un skolotāji pamatizglītības 1. ciklā, kuriem ir bijusi apmācība šajā jomā, jo viņi zina bērnus, ar kuriem viņi strādā, kā arī ir vecāki kā atsaucē resurss.

* **Izmantošanas iespējas:** Šajā rokasgrāmatā ir sniegti fonoloģiskās izpratnes novērtēšanas pierādījumi (A un B1 forma). Šis darbs ir licencēts. Šos pierādījumus var izmantot, lai identificētu riska bērnus- uz kuriem vērsta koncentrētāka agrīnā iejaukšanās un progresa uzraudzība.

No šūpuļa līdz burtiem - Jaunākie pētījumi rāda, ka bērni, kuri sāk mācīties lasīt un rakstīt, bet to dara bez īpašiem rezultātiem, reti atveseļojas. Pēc Džuela (1988) pētījumiem, aptuveni 90% bērnu, kuriem pirmā mācību gada beigās ir lasīšanas un rakstīšanas grūtības, 4. gadu iesāk ar tādām pašām grūtībām.

* **Izmantošanas iespējas:** Šis projekts vai tā rezultātā iegūtā pieredze var būt priekšrocība citos līdzīgos projektos, jo tas var sniegt norādes, izmantojot stratēģijas un darba metodoloģiju. Tiek meklēti līdzīgi rezultāti: uzlabot bērnu metalingvistiskās prasmes un apmācīt pedagogus un skolotājus.

Tas ir projekts vairākās fāzēs, kas ietver pedagogu apmācību diagnostikas instrumentu pielietošanā, kā arī programmās metalingvistisko kompetenču pilnveidošanai un šo instrumentu ieviešanā kopā ar bērniem pēdēja pirmsskolas gadā.

Koordinējošā komanda uzraudzīs visu ieviešanas procesu, lai jebkurā laikā atbalstītu pedagogus iespējamās grūtībās.

Pētījums par šī projekta ietekmi gan uz bērniem, gan uz skolām tiks veikts, sadarbojoties ar pedagogiem, kas ir atbildīgi par īstenošanu katrā iestādē.

<https://sites.google.com/site/dobercoasletras/o-projeto/contexto>

Runāšana, lasīšana un rakstīšana bērnudārzā- FLE –JI - Tā ir programma, kas izstrādāta Minho universitātes un dažu bērnudārzu partnerattiecību ietvaros. Vairāku gadu darba produkts, kurā apvienoti rakstpratības pētījumu rezultāti ar sistemātisku tās darbību ieviešanu un novērtēšanu. Šajā nodaļā ir aprakstīti mērķi, izmantotās iespējas, to pamatojums un, ja nepieciešams, iekļauts īstenošanas procesa novērtējums.

* **Izmantošanas iespējas:** Tam ir failu / attēlu mape, ko mēs varam izmantot interaktīvajās spēlēs, lai attīstītu fonoloģisko izpratni un izveidotu mācību materiālus, ko izmantotu skolotāji un pedagogi. Šīm spēlēm var brīvi piekļūt, un tās ir pieejamas programmas lapā. Vienkārši lejupielādējiet to bez maksas

<http://falarlerescrever.lusoinfo.com/>

3. PRIEKŠNOTEIKUMI SEKMĪGAI SKOLAS GAITU UZSĀKŠANAI

Priekšnoteikumus, kas kalpo par pamatu sekmīgai skolas gaitu uzsākšanai, varam grupēt šādi:

3.1. Uztvere

Vizuālā uztvere sāk attīstīties no dzimšanas brīža. Bet tas prasa kādu laiku, lai acis varētu koncentrēties, praktizēt acu kustības, veidot binokulāro redzi, perspektīvas uztveri (dziļumu) un roku-acu koordināciju.

Kad mēs runājam par vizuālo uztveri, mēs nedomājam par redzes problēmām, bet gan par prasmi, kas saistīta ar objekta uztveri. Tā ir spēja atpazīt formu neatkarīgi no tās lieluma, krāsas vai materiāla; spēja atšķirt šo formu no jebkuras citas formas, kā arī uztvert vizuālo informāciju, kas jāatceras (glabājas atmiņā) un pēc nepieciešamības jāizmanto.

Vizuālā izsekošana (spēja sekot kustīgam objektam ar acīm) ir vēl viena spēja, kas ir ļoti svarīga mācīšanās prasmju attīstīšanai jebkurā aspektā.

Dzirdes uztvere ir spēja "strukturēt dzirdes pasauli un atlasīt tās skaņas, kuras ir tieši saistītas ar pielāgošanos" (Myklebust, 1954). Bērni ar dzirdes uztveres traucējumiem var dzirdēt skaņas, bet nespēj tas atpazīt pēc nozīmes (Berijs un Eisensons, 1956). Tā kā dzirdes uztvere ir spēja atpazīt vai interpretēt dzirdēto, tai ir tikpat liela nozīme lasīšanā un rakstīšanā kā vizuālajai uztverei. Šeit mums jāapsver vairāki galvenie aspekti: dzirdes diskriminācija (spēja dzirdēt līdzības un atšķirības starp skaņām); Dzirdes diferenciacija (spēja atlasīt un novirzīt uz attiecīgiem dzirdes stimuliem un ignorēt nebūtisko); dzirdes saplūšana (spēja sintezēt atsevišķas skaņas, kas veido vārdu) un dzirdes secība (spēja atcerēties atsevišķu skaņu secību dotajā stimulā).

Fonoloģiskā uztvere ir valodas skaņu neapzināta kognitīvā apstrāde noteiktos smadzeņu apgabalos. No otras puses, fonoloģiskā informētība attiecas uz apzinātu

spēju pamanīt, ka starp runājamiem vārdiem pastāv unikālas atšķirības; ka ne visas skaņas ir vienādas. Tad mēs nonākam pie fonēmiskās izpratnes jēdziena, kas ir specifiskāks un kas ietver spēju uztvert mazākus izrunāto vārdu skaņas segmentus un apzināties atšķirības starp šīm fonēmām, kuras var pārveidot un aizstāt, veidojot dažādus vārdus.

Fonoloģiskais procesors parasti darbojas neapzināti, kad klausāmies un runājam. Tas ir paredzēts, lai iegūtu teiktā nozīmi, nevis, lai pamanītu vārdu skaņas. Tas ir paredzēts, lai darbs tiktu veikts *automātiski* efektīvas komunikācijas ietvaros. Bet lasīšanai un pareizrakstībai ir nepieciešams tāds metalingvistiskās runas līmenis, kas nav dabisks vai viegli apgūstams. (Moats and Tolman, 2009)

3.2. Atmiņa

Vizuālā atmiņa ir spēja nekavējoties atcerēties dotā objekta vai formas īpašības. Tas raksturo sakarību starp uztveres apstrādi un iegūto neironu atveidojumu, kodēšanu, glabāšanu un iegūšanu. Vizuālā atmiņa ir atmiņas veids, kas saglabā dažas mūsu maņu iezīmes, kas saistītas ar vizuālo pieredzi. Mēs spējam atmiņā ievietot vizuālu informāciju, kas garīgajā attēlā atgādina objektus, vietas, sejas utt. Dažreiz vizuālās atmiņas pieredzi sauc par prāta aci, caur kuru mēs varam iegūt no savas atmiņas oriģinālu priekšmetu, vietu, dzīvnieku vai cilvēku garīgo attēlu (Berryhill, 2008).

Dzirdes atmiņa ir spēja apstrādāt sniegto informāciju mutiski, garīgi to analizēt un glabāt, lai vēlāk to atkal atsauktu atmiņā. Atšķirībā no redzes atmiņas, kurā mūsu acis var skenēt stimulus atkal un atkal, ar dzirdes stimuliem to nav iespējams izdarīt. Dzirdes stimulus auss saņem secīgi vienu pēc otra, pirms tos var apstrādāt un saprast. Var teikt, ka dzirdes atmiņa ir kā “ tvertne”, jo skaņa netiek apstrādāta (vai aizkavēta), līdz tiek dzirdēta nākamā skaņa, un tikai tad tai ir jēga (Clark, 1987). Šis konkrētā maņu krātuve var uzglabāt lielu daudzumu dzirdamas informācijas, kas tiek saglabāta

tikai īsu laika posmu (3–4 sekundes).

Īstermiņa atmiņa ir spēja ierobežotā laika periodā saglabāt prātā informāciju aktīvā, viegli pieejamā veidā, piemēram, vizuālos attēlus (personas veidolu vai seju) un / vai fonētisko / dzirdes informāciju (tālruna numuri vai teikumi). Informācija var palikt šādā veidā dažas sekundes. Īstermiņa atmiņas ietilpība ir ļoti individuāla, un, kad tā ir pilna, saglabātā informācija daļēji tiek aizstāta ar jauno.

Ilgtermiņa atmiņa nosaka personas spēju saglabāt informāciju ilgāku laika periodu. Ilgtermiņa atmiņas var ilgt tikai dažas dienas vai arī daudzus gadus. Ilgtermiņa atmiņas ietilpība ir praktiski neierobežota. Piekļuve informācijai ilgtermiņa atmiņā un spēja tīši un netīši atcerēties ir atkarīga no tā, cik labi tā ir organizēta. Cik viegli mēs varam piekļūt informācijai, kas glabājas ilgtermiņa atmiņā, ir atkarīgs no tā, ko mēs saucam par “atmiņas lietderīgumu”.

Pastāv divi galvenās ilgtermiņa atmiņas veidi - nepārprotamā atmiņa un netiešā atmiņa. Nepārprotamas atmiņas ir tās, kuras mēs apzināti atceramies (notikumi mūsu dzīvē vai daži īpaši fakti). No otras puses - netiešas atmiņas ir tās, kuras mēs izmantojam, lai veiktu darbības, nedomājot par tām (piemēram, peldoties vai braucot ar velosipēdu).

Semantiskā atmiņa ir spēja atcerēties faktus ārpus konteksta. Piemēram, mēs atceramies, ka Francija atrodas Eiropā, ūdens vārās 100 grādu temperatūrā° vai delfīni ir zīdītāji, bet mums nav jāzina, kad šos faktus dzirdējām / lasījām pirmo reizi. Semantiskā atmiņa atspoguļo arī mūsu zināšanas par vārdiem, simboliem un jēdzieniem, kurus mēs izmantojam, vadot sarunu vai mācoties kādu mācību priekšmetu. To izmanto, lai atsauktu atmiņā vārdu un jēdzienu definīcijas. Pateicoties šai atmiņai, mēs varam saprast dzirdēto informāciju, instrukcijas, skolas mācību priekšmetus, piemēram, matemātiku un vēsturi, kā arī lasītos tekstus.

3.3. Orientēšanās telpā

Telpiskā orientācija ir prasme, kas dod mums iespēju pārvietoties vidē, izmantojot mūsu iedzimto virziena izjūtu. Telpiskajai orientācijai ir izšķiroša nozīme, pielāgojoties jaunai videi un pārejot no viena punkta uz otru (Maxwell, 2013).

Telpiskā orientācija ir viena no galvenajām spējām, kurai jābūt nobriedušai, ja bērns vēlas iemācīties lasīt, rakstīt un viegli risināt matemātiku. Šī spēja atvieglo bērnu sagatavošanos skolai un lasīšanas, rakstīšanas un matemātikas prasmju apguvei. Laika gaitā viņi iemācās atpazīt burtus, ciparus un citus grafiskos simbolus, jo pievērš uzmanību to atšķirīgajām īpašībām - formai, sastāvdaļām, izvietojumam un virzienam telpā.

3.4. Secīgums

Secīgums attiecas uz personas spēju uztvert vizuālu un / vai dzirdamu informāciju noteiktā secībā, atcerēties šo secību un spēt to izmantot vēlāk. Tieša saistība starp secīgumu un lasīšanu ir īpaša prasme kontrolēt acu kustību no kreisās uz labo pusi, sekojot teksta rindām. Šī procesa laikā mūsu acīm ir jāuztver burti katrā vārdā pa vienam virzienā no kreisās uz labo, jāatpazīst tie, jāsavieno pareizajā secībā, lai mūsu smadzenes varētu lasīt un saprast vārdu. Lasot vārdus pareizajā secībā, mēs varam saprast teikumu, rindkopu utt. nozīmi. Secīgumam ir liela nozīme arī matemātikas apgūvē. It īpaši, ja runa ir par konkrēto secību, kādā aritmētiskajām darbībām vajadzētu sekot viena otrai.

3.5. Uzmanība

Uzmanība ir uzvedības un izziņas process, kurā notiek selektīva koncentrēšanās uz informācijas diskrētu aspektu, vienlaikus ignorējot citu uztveramo informāciju. Uzmanība tika traktēta arī kā ierobežotu apstrādes resursu izmantošana (Anderson, 2004). Uzmanības pamatīpašības: koncentrēšanās (spēja koncentrēties uz

nepieciešamo objektu, tā sastāvdaļām, spēja izprast uzdevumu), stabilitāte (brīvprātīgas uzmanības “ilgums”), maiņa (spēja novirzīt uzmanību no viena objekta vai aktivitātes uz citu, ja nepieciešams) utt.

3.6. Motorās prasmes

Motorās prasmes ir darbības, kas saistītas ar ķermeņa kustību muskuļos. Un, ja lielā motorika nosaka mūsu spēju pārvietoties, staigāt, lēkt vai peldēt, smalkā motorika ir svarīgas, lai veiktu tādas darbības kā rakstīšana, zīmēšana, krāsošana, griešana, locīšana, apavu šņoru sasiešana, atsiešana utt. Smalkā motorika ir mazo muskuļu izmantošana, kas kontrolē roku, pirkstu un īkšķa kustības, un to attīstības līmenim ir izšķiroša nozīme rakstīšanas apgūvē, kad bērns sāk skolu.

Smalkāki uzdevumi, ar kuriem saskaras pirmsskolas vecuma bērni, ir lielāks izaicinājums nekā lielākā daļa no lielajām (apjomīgajām) motoriskajām aktivitātēm, kas apgūtas šajā attīstības periodā. Centrālā nervu sistēma joprojām attīstības procesā, lai smadzenes varētu novirzīt sarežģītus ziņojumus līdz bērna pirkstiem. Tajā pašā laikā, lai gan lielā motorika prasa enerģiju, kas pirmsskolas vecuma skolēniem ir bezgalīga, smalkajā motorika prasa pacietību, kas parasti nav bērniem tik attīstīta.

3.7. Vizuāli - motorā koordinācija

Pazīstama arī kā roku un acu koordinācija, tā sāk attīstīties no divu līdz četrus mēnešu vecumam, atklājot izmēģinājumu un kļūdu praksi, novērojot objektus un satverot tos.

Vizuāli-motora integrācija ietver efektīvu saziņu starp acīm un rokām, lai mēs varētu kopēt, zīmēt vai rakstīt to, ko redzam. Respektīvi, acīm ir vizuāli jāvadā rokas (-u) kustību. Lai panāktu labu redzes un motora koordinācijas līmeni, bērnam jāattīsta labs redzes prasmju (redzes uztvere, redzes izsekošana) un motorisko (gan lielās, gan smalkās) attīstības līmenis. Tikai tādā gadījumā mēs varam sagaidīt, ka acu-roku

koordinācija būs pietiekami laba, lai bērns varētu viegli veikt tādas darbības kā zīmēšana, kopēšana, krāsošana, rakstīšana, kā arī noķert bumbu, sist pa bumbiņu ar nūju utt.

***

Pirmsskolas izglītības skolēnam intelekta attīstībā milzīgu lomu spēlē elementāru matemātisko reprezentāciju veidošanās. Liela nozīme mūsdienās ir matemātisko darbību mācīšana skolēnam. Matemātika tiek uzskatīta par vienu no pamatprasmēm un galveno rakstpratības sastāvdaļu. Matemātika sniedz milzīgas iespējas bērnu domāšanas attīstīšanai, kā arī viņu mācīšanās prasmēm jau no mazotnes. Sākotnējo matemātisko zināšanu un iemaņu veidošana pirmsskolas vecuma bērniem jāveic tā, lai apmācība sniegtu ne tikai tūlītēju praktisku rezultātu, bet arī plašu attīstības efektu (Трандина О. П., et al, 2016). Kad runājam par matemātiku, ir dažas īpašas prasmes, kuras vajadzētu labi attīstīt bērnam pirms viņš uzsāk skolas gaitas, lai nodrošinātu vienmērīgu pāreju no pirmsskolas uz skolu.

3.7. Grupēšana / segmentācija

Grupēšana attiecas uz bērna spēju grupēt objektus pēc dotās iezīmes, piemēram, krāsas, formas, mērķa utt. To darot, bērnam jāspēj no dažādiem heterogēniem objektiem izvēlēties objektus, kas pieder grupai ar tādu pašu atribūtu.

Segmentācija, no otras puses, nozīmē, ka bērns spēj sadalīt daudzus dažādus objektus divās vai vairākās grupās, un katrai no tām ir raksturīga īpaša iezīme (piemēram, augļi un dārzeņi, vai koki un ziedi, vai rotaļlietas un mēbeles). Tas ietver arī iespēju sadalīt objektu vai vairākus objektus vienādās daļās pēc lieluma vai daudzuma (sadalīt ābolu divās daļās vai sadalīt šokolādi starp trim bērniem utt.)

3.9. Salīdzinājums / mērīšana

Laikā, kad bērns sāk skolu, viņam vajadzētu būt iespējai salīdzināt objektus pēc to

īpašībām: lieluma, garuma, augstuma un platuma; sakārtot objektus augošā un dilstošā secībā pēc augstuma, garuma vai platuma; atrast vietu iztrūkstošajam objektam rindā. Pirmsskolniekam vajadzētu spēt atlasīt mērījuma rīku (parasti izmantojot salīdzinājumu: “Viņš ir garāks par mani.”, “Automašīna ir ātrāka par velosipēdu.”). "Mērīšana" parāda, ka bērns veiksmīgi tiek galā ar darbībām - objektu grupēšanu, klasificēšanu, sakārtošanu pēc noteiktas pazīmes.

3.10. Formas / skaitļi

Pirmsskolas grupā bērni uztver ģeometriskas formas kā atsauci uz formu. Viņi iemācās atpazīt kvadrātu, trīsstūri, apli un saprot, ka katram skaitlim ir savas īpatnības un īpašības, kas to atšķir no pārējiem. Līdz 6 gadu vecumam bērnam jāspēj atpazīt lielāko daļu vienkāršo ģeometrisku formu, piemēram, trīsstūri, apli, kvadrātu, taisnstūri, un jāprot atrast vidē priekšmetu ar noteiktu formu. Būtu noderīgi, ja bērns varētu modelēt pazīstamas formas (izmantojot mālu) un tās reproducēt grafiski. Šī spēja bērniem palīdz radīt ģeometrisku figūru garīgu tēlu, kas būs ļoti noderīgi vēlāk skolā.

3.11. Orientēšanās laikā

Orientācija laikā sniedz vairākas perspektīvas, kas "ierāmē" laika uztveri, un šī uztvere ietekmē to, kā cilvēki veido robežas starp tagadni un pagātņi un nākotni. Šī spēja tieši ietekmē mūsu laika pārvaldības prasmes, organizācijas un lēmumu pieņemšanas prasmes, un tai ir liela nozīme mūsu ikdienas dzīvē. Orientēšanās laikā sāk veidoties no 7 gadu vecuma, un skaidrāka laika organizēšanas izjūta ļauj mazajiem skolēniem domāt uz priekšu un efektīvāk plānot savu rīcību. Bet ir arī dažas prasmes, kuras bērnam vajadzētu attīstīt pirms skolas sākšanas: zināt nedēļas dienas un to secību, zināt gadalaikus un to galvenās iezīmes, zināt gada mēnešu secību un to, kuri ir mēneši katru sezonu; zināt jēdzienu “šovakar” un “pēdējā nakts” nozīmi;

jāpārzina pulkstenis kā laika mērīšanas līdzeklis utt.

3.12. Daudzums - ciparu attiecība

Matemātikā ir tikai daži jēdzieni, kas ir svarīgāki par daudzuma un skaitļa attiecību. Šī spēja sāk veidoties ļoti agrā bērnībā, un līdz 6-7 gadu vecumam pirmsskolniekam jāspēj saskaitīt, sasaistīt objektu grupu ar attiecīgo ciparu (divas bumbiņas = 2; četras rotaļlietas = 4 utt.); salīdzināt objektu grupas pēc daudzuma (2 bumbiņas ir vairāk nekā 4 bumbiņas); zināt saskaitīšanas un atņemšanas nozīmi (pievienojot mēs iegūstam vairāk, atņemot mēs iegūstam mazāk). Tas viss palīdzēs bērnam pirmajā klasē izprast un iemācīties aritmētiskās darbības.

***

Papildus visam iepriekšminētajam, mums jāpievieno vēl dažas prasmes, kuras tiek uzskatītas par svarīgiem priekšnoteikumiem vienmērīgai pārejai no pirmsskolas uz skolu, piemēram:

- līdz skolas sākšanai bērniem vajadzētu būt iespējai klausīties un izpildīt norādījumus, kas sastāv no divām līdz trim daļām;
- bērniem jāspēj skaidri pateikt savas vajadzības, īpaši skolotājam;
- bērniem jāspēj klausīties un saprast piecu līdz desmit minūšu stāstus un atstāstīt vienkāršus dzirdētus stāstus;
- identificēt burtus, prast atšķirt vārdu pirmo un pēdējo skaņu, sadalīt vārdus zilbēs utt.

4. DISLEKSIJAS SITUĀCIJAS APKOPOJUMS PROJEKTA DALĪBVALSTĪS

Projekta dalībvalstis veica aptauju par disleksijas situācijas izpēti un izpratni projekta dalībvalstīs. Apkopojot projekta partnervalstu atbildes uz jautājumiem, tiek secināts, ka disleksijas riska izvērtēšana notiek atšķirīgi. Disleksijas diagnosticēšanai un riska faktoru izvērtēšanai pārsvarā tiek pievērsta uzmanība skolas vecumposmā, nevis pirmsskolā. Tā, piem., Grieķijā un Turcijā specifiskās mācīšanās grūtības un disleksija tiek diagnosticētas skolēniem 2-3. klasē, bet pirmsskolas periodā notiek bērna attīstības izvērtējums, balstoties uz novērojumiem. Turcijā veic padziļinātu bērna novērošanu pamatjomas, rezultātus piefiksējot IZM apstiprinātās veidlapās (Turcija), ko veic skolotāji, skolu konsultanti ar mērķi -sniegt informāciju veselības jomas speciālistiem, kuri novirza bērnu specifisko mācīšanās grūtību izpētei uz kādu medicīnisko institūciju.

Spānijas Disleksijas Asociācija atzīst, ka valstī diagnostika notiek pārāk vēlu. Valsts līmenī ir izstrādāti pārbaužu protokoli mācību traucējumu un disleksijas riska noteikšanai, bet mācību iestādes atbild par to aizpildi, izvērtē nepieciešamību šo informāciju nodot tālāk Disleksijas asociācijai, līdz ar to situācija dažādos valsts reģionos un dažādās skolās atšķiras. Valsts izglītības likumā ir (71., 72.pantā tiek vērsta uzmanība skolēniem ar lasītprasmes grūtībām un atbilstošu izvērtēšanas pasākumu nepieciešamība).

Bulgārija ir valsts, kura mācību grūtību diagnosticēšana pirmsskolas vecumā tiek noteikta ar IZM lēmumu Nr.5. Skatījums vairāk vērsts uz 5-6 gadu vecu bērnu gatavības skolai izvērtēšanu, pēc prof. Bijkova sastādīja testa, nevis bērna izvērtēšanai. Rezultāts ir informatīva rakstura un vērsts uz ticamas informācija sniegšanu bērna skolotājiem un vecākiem, savukārt agrīna vecuma diagnostika (3-3,6 gadi) nav obligāta, tik veikta ar vecāku piekrišanu. Izvērtēšanu veic pirmsskolas izglītības skolotāji un vecāku piekrišana bērna izvērtēšanai nav nepieciešama.

Latvijā bērna lasītprasmes apguves grūtībām vairāk tiek pievērsta uzmanība speciālajās izglītības iestādēs vai grupās, kur ar bērniem papildus darbojas speciālistu komanda. Vispārējās iestādēs, kur ar bērniem ar runas un valodas traucējumiem strādā speciālists logopēds. Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 716 (2018.g.21.11.) pirmsskolas vecumposmā bērna izvērtējums notiek visās mācību jomās uz novērojumu un bērna praktiskās darbības, darba galarezultātu pamata. Izglītības iestādes patstāvīgi izstrādā bērna mācīšanās sasniegumu vērtēšanas kārtību, atbilstoši valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijās noteiktajiem pirmsskolas izglītības vērtēšanas pamatprincipiem. Ar bērna aprakstošo vērtējumu izglītības iestādes iepazīstina bērna vecākus vai to likumiskos pārstāvjus. Lēmumus par bērna spēju, lasītprasmes, runas un valodas padziļinātu izmeklēšanu pieņem bērna vecāki, griežoties pedagoģiski medicīniskajās komisijās, piekrītot bērna izglītošanai speciālajās grupās, klasēs.

Pirmsskolas vecuma bērnu spēju un prasmju novērojums notiek sekojošās jomās:

	Bulgārija	Turcija	Grieķija	Latvija	Spānija	Portugāle
Vispārīgs novērojums, izvērtējums		X		X	X	X
Bērna sasniegumi psihiskajā attīstībā				X		
Valodas un runas attīstība	X	X	X	X	X	X
Lasītprasme		X	X	X		X
Rakstītprasme		X	X	X		X
Matemātiskās spējas	X	X		X	X	
Sociālās prasmes, attīstība	X			X		X
Uzvedība			X	X		X
Emocijas			X	X		X
Motorikas prasmes	X	X	X	X		X
Vizuālā,audiālā, kinestētiskā uztvere		X	X	X		X
Bērna sasniegumi fiziskajā attīstībā				X		

Analizējot pirmsskolas vecuma bērnu izpētes jomas, ir redzama atšķirība formulējumos, kuri Latvijā ir plašāki, piem. bērna sasniegumi psihiskās attīstības jomā, kurā tiek iekļauta gan valodas un runas attīstība, lasīt un rakstītprasme, gan matemātisko priekšstatu attīstība. Sociālās jomas attīstība ietver komunikācijas prasmes, sajūtu, uzvedības un emociju, gribas sfēras attīstību un to izvērtējumu. Fiziskās attīstības izvērtējums ietver bērna lielās un sīkās motorikas kustību izvērtējumu, bērna aktivitāti, arī prasmi darboties ar rakstāmpiederumiem. Līdzīgs izvērtējuma modelis ir Bulgārijai, kur ir šim mērķim paredzēts, profesora Bijkova izstrādāts tests, citās valstīs bērnu izpētes rādītāji ir vairāk sadrumstaloti.

Pirmsskolas vecuma bērnu izvērtējumu visās valstīs veic pirmsskolas skolotājs, mācīšanās traucējumu gadījumā speciālisti (logopēdi, speciālie pedagogi, klīniskie psihologi) medicīnas iestādēs, speciāli izveidotos centros, privātajā sektorā (privātpraksēs). Izmantojamo metožu un paņēmienu kopums valstīs atšķiras piem., Grieķijā tiek izmantota Desfoga -Lindsaja (Desforgers – Lindsay) skala un no angļu valodas tulkoti testi (C.E.Renfrew (1988), fonoloģiskās attīstības tests (Grieķijas logopēdu asociācija Pan - Hellenic), Spānijā lasītprasmes testi (EDIL, EL TALE, PROLEX-R, PRPLES – SE, DIS-ESP), Bulgārijā profesores Bojanovas, Slavejkovas, Ignatovas diagnostikas albūmi, Latvijā lasītprasmes attīstības tests Acadience (DIBELS Next), Turcijā- O-DMP (Disleksijas intervences programma pirmsskolā), DMP (Disleksijas Intervences programma), bērnu novērošana, akadēmiskā izvērtējuma un intelekta testa rezultātu kopvērtējums. Visās projekta partnervalstīs minētos testus izmanto profesionāli ar attiecīgu izglītību, kas strādā valsts un privātajos sektoros. Valstīs darbojas un bērnu ar specifiskiem mācīšanas traucējumiem atbalsta pasākumus koordinē:

Turcijā	Konsultatīvais un pētījumu centrs (RAM)
Grieķijā	Izglītības un konsultāciju atbalsta centrs (KESY) SMEAE (Speciālās izglītības skolu apvienība)
Spānijā	Disleksijas asociācija

	Latvijā	Valsts speciālās izglītības satura centrs (VISC)
	Bulgārija	Disleksijas asociācija
	Portugāle	Disleksijas asociācija (APID) Multidisciplinārā mācību atbalsta komanda (EMAEI)

Turcijā, Grieķijā bērniem ar specifiskiem mācīšanās traucējumiem iespējams gūt atbalstu integrētajās klasēs vai individuālajās nodarbībās (mācību stundu laikā), Latvijā speciālās izglītības grupās (klasēs) vai iekļaujot vispārējās izglītības iestādēs. Latvijā ir izstrādātas intervences nodarbības lasītprasmes veicināšanai Acadience (DIBELS Next) ietvaros, kā arī stimulmateriālu burtnīcas un lasītprasmes nodarbību spēļu komplekts. Spānijā ir pieejami disleksijas asociācijas piedāvātie, lejupielādējamie materiāli, spēles, uzdevumi bērniem ar mācīšanās traucējumiem, kā arī platforma (LEEduca), k Apkopojot partnervalstu pieredzi un sniegto informāciju par disleksijas riska noteikšanu pirmsskolas vecuma bērniem, var secināt, ka:

- 1) valstīs netiek veiktas specifiskas pārbaudes vai specializēti testi disleksijas riska noteikšanai pirmsskolas vecumposmā;
- 2) bērnu izpēte, spēju izvērtējums uz novērošanas pamata notiek visās valstīs un dažās no tām ir valsts regulēts un noteikts;
- 3) nav noteiktas vienotas kārtības par bērnu izpētes rezultātu pielietojamību;
- 4) bērnu mācīšanās grūtības, lasītprasmes apguves grūtības nosaka uz novērošanas pamata pirmsskolas izglītības pedagogi, padziļināti pētot, speciālisti, kuriem ir atbilstoša izglītība;
- 5) katra valstī tiek izmantota atšķirīga disleksijas varbūtības vai bērnu spēju un prasmju izvērtēšanas sistēma, bet rezultātā visās valstīs tiek pieņemts lēmums par atbalstu speciālās izglītības sistēmā vai iekļaujošo izglītību;
- 6) valstīs ir izstrādāti disleksijas risku mazinoši materiāli darbam ar bērniem, kurus var izmantot skolotāji, speciālisti, ģimenes.

Īss apkopojums, apskatot atbildes uz jautājumiem :

1. Vai un kā jūsu valstī tiek noteikts disleksijas risks pirmsskolas vecuma bērniem?

Griekija- disleksijas diagnostika notiek līdz 3.klase, pastāv trīs līmeņos integrēta intervences sistēma. Pirmajā bērni tiek vēroti, otrajā sadalīti grupās un trešajā - bērnus, kuriem nav attīstības dinamikas izvērtē speciālisti. Izvērtējuma mērķis ir noteikt traucējuma veidu, nodalīt disleksiju no citiem mācību traucējumiem.

Turcija – specifiskās mācību grūtības tiek diagnosticētas skolēniem 2.-3.klasē. Valstī ir Izglītības Ministrijas izstrādāta novērojumu veidlapa, kuru izmanto skolotāji, skolu konsultanti, bet tas mērķis nav diagnosticēt, bet gan ieteikt bērnu izpētei specifisku mācību grūtību noteikšanai.

Spānijā – disleksijas diagnostika pirmsskola netiek veikta, skolā tā notiek pēc brīvprātības un skolotāju iniciatīvas principa, kaut gan Izglītības likumā (2013.g.) ir iestrādāti panti par atbilstošu novērtēšanas pasākumu nepieciešamību, kurus var adaptēt bērniem ar īpašām vajadzībām.

Bulgārijā – mācību grūtību diagnosticēšana pirmsskolas vecumā tiek noteikta ar Lēmumu Nr.5 par iekļaujošo izglītību, ir obligāta, beidzot pirmsskolu, notiek pēc profesora Bijkova izstrādātā testa. Agrīnā diagnosticēšana (3-4.g.ve.) nav obligāta un tiek veikta ar vecāku piekrišanu.

Latvijā – mācību sasniegumu izvērtēšana pirmsskolā notiek, atbilstoši MK noteikumiem Nr. 716 (2018.g.21.11.) “Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem.” Mācību grūtību izvērtēšanu veic speciālisti pēc pirmsskolas pedagogu ieteikuma un vecāku iniciatīvas vai piekrišanas. Rezultātā bērns tiek virzīts uz speciālo izglītības programmu apgūšanu un sniegts speciālistu atbalsts, speciālajā izglītības klasē, grupā vai integrējot vispārējā izglītības iestādē.

Portugālē - Disleksijas diagnoze ir klīniska. Skolotāji un pedagogi mēdz būt pirmie, kuriem ir aizdomas par bērna īpašām mācīšanās grūtībām, salīdzinot viņu

sniegumu ar citu vienaudžu sniegumu. Audzinātāja / skolotāja pienākums ir būt uzmanīgam un vērīgam. Skolotājam ir jābūt zināšanām, lai spētu rīkoties, saskaroties ar bērna grūtībām. Tas ir svarīgi, jo skolēnu, kuriem ir mācīšanās grūtības, piemēram, disleksija, dzīve skolā ir atkarīga no skolotājiem, kuriem ir regulāri jāpapildina un jāpadziļina zināšanas par šiem jautājumiem.

2. Kas pirmsskolas izglītības iestādēs veic disleksijas varbūtības riska izvērtējumu?

Grieķija- disleksijas varbūtības riska izvērtējumu veic neatkarīgie diagnostikas centri, medicīniski- pedagoģiskie institūti, speciālās izglītības institūcijas, izglītības un konsultāciju atbalsta centrs (KESY).

Turcija- bērnu ar specifiskiem mācību traucējumiem izpēte notiek Konsultatīvajā un Pētījumu centrā pie bērnu psihiatra un balstoties uz slimnīcas komitejas lēmumu tiek piedāvāts speciālās izglītības atbalsts.

Spānija – disleksijas varbūtības riska izvērtējumu primāri skolā veic skolotājs vai skolotāju grupa, tiek rekomendēta diagnostika pie skolas vai klīniska psihologa. Pamata izvērtējums ietver uzvedības un kognitīvo procesu izvērtējumu.

Bulgārija – disleksiju diagnosticē tad, kad tiek sasniegts lasītprasmes attīstības periods (1.-2.klase). Padziļinātu izvērtējumu var veikt specializētos medicīnas centros, ja nepieciešams, sadarbojoties psihologiem, logopēdiem, psihiatriem, neirologiem. Logopēds veic bērnu runas un valodas pārbaudi un iegūst datus par lasītprasmes apgūšanas problēmām. Izvērtējums sastāv no neuro-psiholoģiskā un izziņas darbības novērtējuma.

Latvijā – bērna padziļinātu izpēti, ar vecāku piekrišanu, veic psihologi, klīniskie psihologi, psihiatri, neirologi, ja nepieciešams, slēdzienus izdara pedagoģiski-medicīniskās komisijas. Ir iespēj gūt vispārēju bērnu veselības, psihiskās attīstības spēju izvērtējumu, veicot izmeklējumus Bērnu klīnikās universitātes slimnīcā.

Portugālē - Kopš brīža, kad bērnam tiek novērotas mācīšanās grūtības, viņš ir jānosūta uz psiholoģiska rakstura un / vai speciālās izglītības konsultāciju, kur tiks veikts psihopedagoģiskais novērtējums, tādējādi nosakot disleksiju. Šis novērtējums ir visaptverošs, kas ietver skolēna klīnisko vēsturi, kognitīvo un uzvedības analīzi un lasīšanas (dekodēšanas un izpratnes), mutvārdu un rakstu valodas, dažos gadījumos arī kvantitatīvās valodas, novērtējumu, lai noteiktu problēmu veidu, to intensitāti un ilgumu. Daudznozaru mācību atbalsta grupa (EMAEI) novērtē situāciju un norāda veicamos pasākumus.

3. Ar kādām metodēm tiek noteikta disleksija pirmsskolas vecuma bērniem?

Grieķija- tiek izmantoti novērtējuma testi, pamata prasmju novērtējums, ko izmanto anglosakšu valstīs, kā arī Desforga – Lindsaja (Desforgrs – Lindsay) skala.

- Pirmsskolas valodas skala-3 (PL-3) (Zimmerman, Steiner, Pond, 1992)
- Valodas pamatu klīniskais izvērtējums – pirmsskolas (CELF)
- Pībodija attēlu vārdnīcas tests III (PPVT-III) (Dunn & Dunn, 1997)
- Renfrewa attēlu tests (C.E. Renfrew, 1988).
- Fonoloģiskās attīstības tests (Grieķijas logopēdu asociācija Pan-Hellenic)
- Fonoloģisko prasmju īss izvērtējums, kurā apskatās tādus aspektus, kā: vārdu atdalīšana teikumā, ka bērns tiek galā ar sarežģītiem vārdiem, vārdu dalīšana zilbēs u spēja atšķirt skaņas.
- Fonoloģiskās izpratnes izvērtējums.
- Lasīšanas un rakstīšanas izvērtējums.
- Vizuālās un taustes uztveres izvērtējums.

Turcija- disleksijas izvērtējumam Konsultatīvais un pētījumu centrs nav izstrādājis specifiskus testus, izvērtējums ir kā bērnu novērošanas, akadēmiskā izvērtējuma un intelekta testa rezultātu kopvērtējums.

Spānija – disleksijas izvērtējums ir kā standartizētu lasītprasmes testu (EDIL, EK TALE, PROLEX-R, PROLES-SE, DIS-ESP) un intelektuālo spēju, fonoloģiskās atmiņas un fonoloģiskās izpratnes kopvērtējums.

Bulgārija – Nav īpašas prakses disleksijas riska noteikšanai. Pirmsskolas vecuma bērnu izvērtējums notiek balstoties uz prof. Bijkova testu.

Latvijā – nav testu disleksijas riska noteikšanai. Bērnu fonoloģisko spēju, lasītprasmes grūtību noteikšanai tiek izmantots Acadience (DIBELS Next) tests 6 gadus veciem bērniem; balstoties uz novērojumiem un bērnu darbību notiek bērnu vispārējo prasmju, intelekta kopvērtējums.

Portugālē – Šī visaptverošā novērtējuma rezultāti kalpos par pamatu intervences plāna izveidošanai ar atbilstošām metodēm katram skolēnam. Rezultātiem ir jābūt pieejamiem veselības aprūpes speciālistiem, ģimenei un skolotājiem, lai nodrošinātu komandas darbu. APD pieprasa Izglītības ministrijai veikt pārbaudes, lai atklātu šos traucējumus bērniem pirmsskolas izglītības iestādēs.

4. Vai valstī ir izstrādāti materiāli disleksijas riska mazināšanas darbam pirmsskolas izglītības iestādēs kādi?

5. Ja, jā, tad: kas izmanto šos materiālus, strādā ar tiem?

Griekija - Testus izmanto profesionāļi ar attiecīgu izglītību!

Turcija - valstī ir izstrādātas vairākas disleksijas programmas O-DIST (Disleksijas simptomu noteikšana pirmsskolā) un O_DMP (Disleksijas intervences programma pirmsskolā), PREP (Lasīšanas programmas aktualizēšana), TILLS (Integrētais valodas un rakstpratības prasmju tests).

Testus un intervences programmu īsteno profesionāļi, kuriem ir attiecīga apmācība un piemīt profesionālās prasmes. Ģimenēm ir pieejamas programmas īpašos konsultāciju centros, speciālās izglītības vai rehabilitācijas centros.

Spānija – Ir izveidota platforma (LEEDUCA), kuras pamata ir lasītprasmes programma ar aktivitātēm, daudzi ar disleksiju saistīti materiāli ir pieejami internetā,

materiālus piedāvā arī Disleksijas asociācija. Tā piem., stāsti par disleksiju, lai izprastu, kāpēc šie bērni mācās savādāk, lejupielādējami materiāli, uzdevumu stratēģijas, lai uzlabotu burtošanu, galda spēles. Materiāli paredzēti, lai tos izmantotu skolotāju, asociācijas, ģimenes, speciālisti, psihologi, skolēni.

Bulgārija –nav standartizētu materiālu vai programmu, kas paredzēti darbam ar bērniem pirmsskolas vecumā, lai samazinātu disleksijas risku. Materiālus bērnu runas un lasīšanas prasmju uzlabošanai sagatavo katrs speciālists pats, pielāgojot tos bērna vajadzībām. Sociālos tīklos tiek veidotas atbalsta grupas, kur dalās ar resursiem. Materiāli tiek iedalīti trīs grupās : Materiāli, kurus izstrādā speciālās izglītības skolotāji un viņi paši arī tos izmanto, bērniem ar mācīšanās grūtībām. Materiāli, kurus izstrādā skolotāji un speciālisti vecākiem, darbam ar bērniem mājās. Materiāli, kurus izstrādā vecāki, balstoties uz personisko pieredzi.

Latvijā – ir izstrādātas intervences nodarbības lasītprasmes veicināšanai Acadience (DIBELS Next) ietvaros, kā arī stimulumateriālu burtnīcas un lasītprasmes nodarbību spēļu komplekts. Šos materiālus drīkst izmantot speciālisti, kuri izgājuši apmācību kursu un ieguvusi apliecību.

Portugālē - Valstī trūkst materiālu un psihometrisku instrumentu, kas būtu piemēroti disleksijas risku novērtēšanai. Disleksijas skolēniem ir tiesības uz pielāgojumiem klasē un vērtēšanas procesos, lai viņiem būtu vienādas iespējas gūt panākumus (Likums Nr. 54/2018). Mums ir arī DUA (Universālais mācību plāns), kas veido iekļaujošu pedagoģisko praksi. To galvenokārt izmanto profesionāļi ārpus skolas, privātas klīnikas, Portugāles Disleksijas asociācija, psihopedagoģiskie biroji, izglītības speciālisti, SPO (psiholoģijas un skolu vadības dienests) un speciālās izglītības speciālisti.

Tātad, apkopojot rezultātus, var secināt, ka vairumam dalībvalstu nav izstrādātu speciālu materiālu vai programmu, kas paredzēti darbam ar pirmsskolas vecuma bērniem, lai samazinātu disleksijas risku.

5. LITERATŪRAS UN AVOTU APKOPOJUMS

1. Andersons, JR (2004). Kognitīvā psiholoģija un tās sekas (6. izdevums). Worth Publishers. 519. lpp
2. Atkinsons, RC, & Shiffrin, RM (1968). Nodaļa: Cilvēka atmiņa: ierosinātā sistēma un tās kontroles procesi. Spense, KW, & Spence, JTMācīšanās psiholoģija un motivācija (2. sējums). Ņujorka: Academic Press. 89. – 195
3. Berijs, MD, un Eizenensons, Dž. (1956). *Runas traucējumi: terapijas principi un prakse*. Ņujorka: Appleton Century Crofts.
4. Berihils, M. (2008, 09 maijs). Vizuālā atmiņa un smadzenes. Iegūts no vietnes http://www.visionsciences.org/symposia2008_4.html
5. Klarks, Terijs (1987). "Izpētīta un pielietota atbalss atmiņa". Patērētāju mārketinga žurnāls 4 (1): 39–46.
6. Kusimano, A. (2001). Mācīšanās traucējumi: tai ir ārstējams līdzeklis. Rokasgrāmata vecākiem, pedagogiem un ārstiem. 3. nodaļa: Vizuālā atmiņa un ārpus tās. Lansdale, Pensilvānija, 26.-39. Lpp. Pieejams arī tiešsaistē. Izgūts no vietnes <http://www.achievementpublications.com/chpt3.html>
7. Drummond, K. (2009) par lasīšanas traucējumiem, mācīšanās traucējumiem un lasīšanas grūtībām. Lasīšanas raķetes. Pieejams tiešsaistē: Saturs no vietnes <http://www.readingrockets.org/article/about-reading-disabilities-learning-disabilities-and-reading-grdifficulties>
8. "Noteikta atbalss atmiņa". Psiholoģijas glosārijs. Saturs iegūts no: <http://www.alleydog.com/glossary/definition.php?term=Echoic%20Memory>
9. Garnham, A. (2001) *Psihiskie modeļi un anaforas interpretācija*. Esejas kognitīvajā psiholoģijā. Psiholoģijas prese.
10. Gernsbahers, MA (1990) Vispārējās izpratnes iemaņu atšķirību izpēte. Eksperimentālās psiholoģijas žurnāls: Mācīšanās, atmiņa un izziņa. 1990. gads Vol. 16, Nr. 3, 430–445
11. Kintsch, W. (1998). Izpratne: izziņas paradigma. Cambridge: Cambridge University Press, 1990
12. Maksvels, R. (2013) Telpiskā orientācija un smadzenes: kartes lasīšanas un navigācijas efekti. Pieejams tiešsaistē: Izgūts no vietnes <https://www.gislounge.com/spatial-orientation-and-the-brain-the-effects-of-map-reading-and-navigation/>
13. Moats, L un Tolman, C (2009). Izvilks no valodas būtības lasīšanas un pareizrakstības skolotājiem (LETRS): Angļu valodas runas skaņas: fonētika, fonoloģija un fonēmas apzināšanās (2. modulis). Bostona: Sopris West.
14. Mērfijs, R. (2013) Telpiskā orientācija: Kurš ceļš ir uz augšu? Pieejams tiešsaistē: Izgūts no <http://www.developlearning.co.nz/blog/spatial-orientation-which-way>

15. Myklebust, HR (1954) Dzirdes traucējumi bērniem. Rokasgrāmata diferenciāldiagnozei. Ņujorka: Grune & Stratton, 168. lpp
16. Radvanskis, Gabriels (2005). Cilvēka atmiņa. Bostona: Allyn un Bacon. 65. – 75.
17. Tulving, Endel (1985) Cik tur ir atmiņas sistēmu? Amerikāņu psihologs, Vol 40 (4), 1985, aprīlis, 385-398. Iegūts no: <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.40.4.385>
18. Трандина О. П., Осина И. С., Петрова Н. В. Развитие математических способностей у детей дошкольного возраста методом проектной деятельности. Теория и практика образования в современном мире: материалы IX Междунар.науч.конф. (г. Санкт- Петербург, июль 2016 г.). - СПб .: Свое издательство, 2016. - С. 26.-30. - URL <https://moluch.ru/conf/ped/archive/192/10841/> (pēdējais piekļuves datums ir 29.03.2020).